

Kansanmusiikin paikka

Kulttuuriperintöprosessi ja paikkakokemus Kaustisen Pelimannitalossa

Heidi Henriikka Mäkelä, Outi Valo ja Hannu Linkola

”Tapahtumasarjoja, joissa jokin menneisyyden jättämä jälki valitaan ja tuotetaan säilyttämisen arvoiseksi todisteeksi, nimitetään *kulttuuriperintöprosessiksi*”, toteaa kulttuuriperinnön tutkija Anna Sivula (2013, 163).

Kuva 1. Pelimannitalo Kaustisella. Kuva: Lauri Oino, Kansanmusiikki-instituutin arkisto.

Tässä artikkelissa tarkastelemme kulttuuriperintöprosessia paikkakokemuksen näkökulmasta. Esimerkkinämme on Kaustisen kunnassa sijaitseva Pelimannitalo (Kuva 1) sekä siihen liittyvät monimutkaiset ja ristiriitaisetkin arvoasetelmat. Pelimannitalo on yhtäaikaisesti menneisyyden jälki maisemassa, voimakkaan valikoinnin tulos ja aktiivinen kulttuuriperinnön tekemisen paikka: se on aineelliselta muodoltaan vanha hirsinen pohjalaistalo, joka on

Kuva 2. Unesco-kyltti Pelimannitalon seinällä.
Kuva: H. Mäkelä.

tuotu nykyiselle paikalleen Kaustisen keskustaan kansanmusiikkia varten¹. Lisäksi talo on osa uusia Unescon aineettoman kulttuuriperinnön käytäntöjä. Talo on toisin sanoen paikka, jossa aineeton aineellistuu, ja jonka ”paikkuus” vahvistuu sekä käytön että käyttöä kehystävien merkityksenantojen seurauksena (ks. Wilkinson & Harvey 2017).

1800-luvun alussa rakennettu, Aapintupana alkujaan tunnettu rakennus on peräisin Kaustisen naapurikunnasta Vetelistä, josta se siirrettiin vuonna 1973 Kaustisen kansan-

musiikkijuhlien (nyk. *Kaustinen Folk Music Festival*) esiintymispaikaksi sekä festivaaliorganisaation ja Kansanmusiikki-instituutin toimitilaksi. Festivaalialueen keskellä sijaitseva rakennus on sittemmin vakiintunut yhdeksi tapahtuman tärkeimmistä estradeista, jossa tämän artikkelin kansanmusiikkitaustaiset kirjoittajat Heidi Henriikka Mäkelä ja Outi Valo ovat esiintyneet ja hikoilleet useita kertoja. Talo on nykyisin yksityisomistuksessa, mutta toimii pääsääntöisesti Kansanmusiikki-instituutin vuokraamana opetus- ja tapahtumatilana. Sen tunnustetuista arvoista kertoo tuvan seinälle ripustettu Unescon lahjoittama virallinen kyltti (ks. kuva 2), joka osoittaa kaustislaisen viulunsoiton päässeen ihmiskunnan aineettoman kulttuuriperinnön luetteloon vuonna 2021.

Luotaamme artikkelissamme Pelimannitalon historiaa ja nykyhetkeä. Kysymme, (1) millaisen kulttuuriperintöprosessin myötä Pelimannitalo päätyi Kaustisen keskustaan kansanmusiikin paikaksi 1970-luvulla; (2) millaisena paikkana Pelimannitalo on koettu 1970- ja 2020-luvuilla; ja (3) millaisessa suhteessa nuo paikkakokemukset ovat kulttuuriperintöprosessiin. Vastaamme kysymyksiin analysoimalla arkistoaineistoa rakennuksen siirron ajoilta, haastatteleamalla kahta pitkän linjan kaustislaista pelimannia sekä erittelemällä autoetnografisesti Mäkelän ja Valon paikkakokemuksia Pelimannitalosta. Prosessien ja kokemusten rinnakkainen tarkastelu yksittäisen paikan kautta on perusteltua, sillä jokainen paikka luo ja jäsentää ajallisia ja sosiaalisia suhteita yksilöllisin tavoin (Till 2004, 75). Jaottelemme aineistomme *paketetun paikkakokemuksen* ja *kulttuuriperinnöllistävän paikkakokemuksen* kategorioiden kautta. Olemme luoneet nämä kategoriat osana analyysiämme, ja puntaroimme niitä suhteessa *auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin* (*Authorized Heritage Discourse, AHD*) käsitteeseen ja käytäntöihin (ks. Smith 2006).

Lähestymistapamme on monitieteinen ja paikantuu kulttuuriperinnön tutkimuksen, etnomusikologian sekä ihmismaantieteen aloihin. Teoreettisesti tukeudumme kriittisen kulttuuriperinnön tutkimuksen keskusteluihin ja erityisesti kulttuuriperintöhallinnan asiantuntijalähtöisyyttä luotaaviin tutkimuksiin (esim. Smith 2006; Waterton 2010; Waterton ja Smith

1 ”Kansanmusiikki” on musiikkigenre, joka on määritelty muun muassa muistinvaraiseksi, sukupolvelta toiselle siirtyväksi rahvaan historialliseksi äänelliseksi toiminnaksi (esim. Ala-Könni 1961, 453). Kansanmusiikin kategoria luotiin Suomessa 1800-luvulla nationalistisiin tarpeisiin, ja sitä ylläpidetään esimerkiksi tutkimalla, arkistoimalla sekä konsertti- ja harrastustoiminnalla. (Esim. Laitinen 1991; Valo 2022.) Suomessa kansanmusiikki ”elvytettiin” (*revitalization*) 1960-luvulla, jolloin siitä tuli yhä vahvemmin ammattimainen, (korkea)koulutuksen ja kulttuuripoliittisen päätösten tuella ylläpidetty kategoria. Tämän jälkeen genreen liitetyt määreet, kuten ”muistinvarainen”, ”sukupolvelta toiselle siirtyvä” ja ”rahvas”, ovat olleet jatkuvan neuvottelun kohteena. (Ramnarine 2003; Hill 2009; Haapoja 2017.)

2010; Wilkinson ja Harvey 2017). Lähtökohtanamme on, että kulttuuriperintö on jatkuvaa dialogia ja neuvottelua, ja sen jatkuvasti muuttuvat ja useille aikatasoille levittäytyvät merkitykset vaikuttavat yksittäisten paikkojen käyttöön ja paikkasuhteisiin (Mäkelä ja Linkola 2024). Esitämme, että Pelimannitaloon liittyvä kulttuuriperintöprosessi on monimutkainen ja ristiriitainen, ja paikan kokeminen on tiiviisti sidoksissa auktorisoivaan kulttuuriperintödiskurssiin. Samalla korostamme, että ihmisten eletyt menneisyydet ja kulttuurisesti tuotetut narratiivit kohtaavat, materialisoituvat ja risteävät paikoissa osin ennustamattomin ja monitahoisin tavoin (ks. Till 2004). Tarkastelumme toisin sanoen osoittaa kulttuuriperintödiskurssin prosessuaalisuuden, konteksti- ja henkilösidonaisuuden ja ajallisen ehdollisuuden (ks. Skrede ja Hølleland 2017).

Kulttuuriperintö prosessina, diskurssina ja paikkakokemuksena

Ymmärrämme kulttuuriperinnön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta koskevaksi valikoinniksi ja neuvotteluksi, joka on luonteeltaan alati muuttuva. Kulttuuriperintö on täten ”verbimäisesti” tiettyihin ilmiöihin tai paikkoihin liittyvää merkityksellistämistä ja arvonantoa (Harvey 2001, 319). Tutkimamme Pelimannitalo ei ole sisäsyntyisesti kulttuuriperintöä, kuten ei sen seinien sisällä tapahtuva musiikillinen toimintakaan, vaan nämä tuotetaan kulttuuriperinnöksi erilaisissa jatkuvissa käytännöissä. Kulttuuriperintö rakentuu samanaikaisesti materiaalisista ja diskursiivisista elementeistä ja näiden toinen toistaan määrittelevistä suhteista. Täten aineeton ja aineellinen kulttuuriperintö ovat erottamattomasti sidoksissa toisiinsa (esim. Kuutma 2009; Lähdesmäki 2016; Smith ja Campbell 2017). Koska Unesco on nimennyt kaustislaisen viulunsoitonihmiskunnan aineettomaksi kulttuuriperinnöksi, on ajatus ”aineettomuudesta” merkityksellinen myös ”aineellisen” Pelimannitalon kohdalla. Miellämme aineettoman kulttuuriperinnön ensisijaisesti kulttuuriperintöhallinnalle ja institutionaaliselle tasolle merkityksellisenä kategoriana, jonka kautta ilmiöitä luetteloidaan, kuvataan, mitataan, merkityksellistetään, markkinoidaan, asetetaan näytteille ja suhteutetaan toisiinsa.

Kutsumme Pelimannitaloon ja kulttuuriperintöön liittyviä tapahtumaketjuja kulttuuriperintöprosessiksi painottaaksemme tapahtumien muuttuvaa luonnetta. Sivulan (2013, 162–163) mukaan kulttuuriperintöprosessi heijastaa ihmisten tarvetta käsitellä omaa ”ajallista sijaintiaan” maailmassa ja ajassa. Se on siis kulloisestakin nykyhetkestä käsin menneisyyttä kohti suunnattua toimintaa, jonka tavoitteena on muokata nykyhetkeä ja tulevaisuutta (ks. Wilkinson & Harvey 2017). Kulttuuriperintöprosessia sävyttää usein asiantuntijakatse, ja, kuten Laurajane Smith (2006) argumentoi, tätä katsetta ohjaa ja dominoi niin sanottu auktorisoiva kulttuuriperintödiskurssi² (ks. myös Akagawa ja Smith 2019). Suomessa diskurssi tulee ilmi esimerkiksi kulttuuriperintöinstituutioiden hallintoprosesseissa (esim. Enqvist 2016; Sivula 2022) tai rakennetun ympäristön ja maiseman arvottamisessa ja suojelussa (Linkola 2015; Kivilaakso 2017; Kalakoski ja Kuitunen 2024). Kansanmusiikin sarallakin se on olennainen taustatekijä: esimerkiksi kaustislaisen viulunsoiton Unesco-listalle nostamisen takana on monia poliittisia ja asiantuntijalähtöisiä valintoja, jotka heijastavat kulttuuriperintökentän arvonnäjäytyksiä ja -valintoja (Valo ja Mäkelä 2025).

2 Käännämme *authorized*-termin Anna Sivulaan (2022, 351; 8.2.2024) viitaten ”auktorisovaksi”. Tällä sanamuodolla kohdistamme huomion siihen, miten kulttuuriperinnöstä puhumisen tavat tuottavat itsessään kulttuuriperintöä. Käännös soveltuu artikkelimme, sillä se tavoittaa erinomaisesti ne käytännöt, joilla kulttuuriperintöprosessi on Pelimannitalon tapauksessa toiminut.

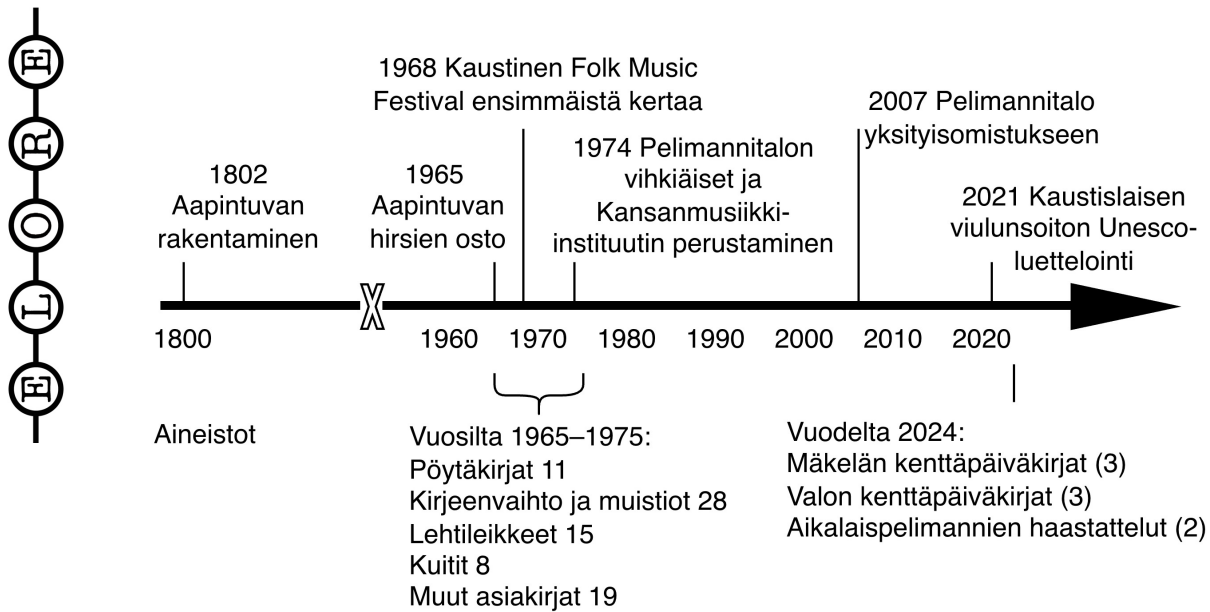
Samalla kun kulttuuriperintö on diskursiivinen arvorakennelma, se tulee usein "todeksi" paikan kautta; osana paikkaan liittyvien diskurssien, affektien ja kokemusten summana syntyviä käsityksiä historiallisuudesta, yhteisöstä ja autenttisuudesta (Wilkinson ja Harvey 2017). Paikka on siis kulttuuriperinnöllistämisen näkökulmasta paljon muutakin kuin materiaallinen tila. Se on ymmärrettävissä elettyä ja aistittuna sijainnin, toiminnan ja kokemuksen yhteenliittymänä, joka konkretisoituu ja muovautuu henkilökohtaisissa ja jaetuissa ymmärryksissä (Karjalainen 1999; Cresswell 2015; Low 2016). Kokemuksellinen tieto paikasta muodostuu suhteessa materiaalliseen todellisuuteen, mutta samalla paikan kokeminen kytkeytyy kulttuuriin representaatioihin, malleihin, arvoihin, käytäntöihin ja muistin politiikkoihin (esim. Till 2004, 2008; Light ja Watson 2016).

Kulttuuriperinnöksi nimeäminen ja kulttuuriperinnön paikallistaminen on toisin sanoen poliittista ja yhdystyy väistämättä valtasuhteisiin. Se liittyy identiteettien muodostumisiin ja koettujen kuulumisten käytäntöihin, joissa neuvotellaan esimerkiksi sisällyttämisen, ulossulkemisen, vallan, tunnustamisen ja resurssien jakamisen kysymyksistä (Smith ym. 2024, 5; ks. myös Smith 2006; 2021; Lähdesmäki ym. 2024). Lisäksi kulttuuriperintö voi suodattaa osaksi käytäntöjä ja merkityksenantoja, joihin se ei alun perin viittaa. Esimerkiksi Pelimannitalo kansanmusiikin paikkana on täynnä ristiriitaisiakin ymmärryksiä siitä, kenen ja mil-laista kulttuuriperintöä kulloinkin rakennetaan. Samalla se on uusissa kohtaamisissa eläväksi muuttuvaa perintöä ja kokemuksellista tilaa, jonka merkitykset eivät palaudu yksinomaan kulttuuriperintökeskusteluihin saati asetu osaksi ajatusta menneisyyden ja nykyisyyden lineaarisesta suhteesta.

Aineistot ja menetelmä

Pelimannitalo on sisältöineen ja merkityksineen tietoisesti luotu paikka, joka yhdistää kokemuksen henkilökohtaiset ja keholliset kontekstit toisiin paikkoihin, aikoihin ja ihmisiin (ks. Till 2008, 105). Määrittelemme näitä tasoja historiallisten ja kokemuksellisten lähteiden kautta. Historiallisen taustoituksen osalta ensisijaista aineistoamme on vuonna 1974 perustetun Kansanmusiikki-instituutin arkiston Pelimannitalon rakennushistoriaa käsittelevä asiakirja-aineisto, kirjeenvaihto ja lehtileikkeet. Olemme täydentäneet arkistoaineiston avaamia näkökulmia tutkimalla Kansalliskirjaston digitaalista sanoma- ja aikakauslehtiaineistoa vuosilta 1965–1975.

Lisäksi aineistonaamme ovat Mäkelän ja Valon kirjaamat päiväkirjamerkinnot, jotka perustuvat heidän havainnointiinsa Pelimannitalossa pidetyistä konserteista (ks. kuva 3 seuraavalla sivulla). Mäkelä toteutti havainnointinsa Kaustinen Folk Music Festivalilla heinäkuussa 2024, kun taas Valo havainnoi Pelimannitalon tapahtumia muutamaa kuukautta myöhemmin. Sekä Mäkelä että Valo positioituivat paitsi konserttivieraiksi myös tutkijoiksi, kollegoiksi ja kansanmusiikin alan ammattilaisiksi. Havainnoidessaan he puntaroivat kokemansa suhteessa omiin taustoihinsa, arvoihinsa, kehoihinsa ja ennakkotietoihinsa. Linkola ei ollut mukana havainnoimassa Pelimannitaloa, mutta hän vieraili paikalla kesäkuussa 2025 ensimmäisen analyysikierroksemme jälkeen. Mäkelä ja Valo toteuttivat havainnointinsa ennen historiallisen aineiston kokoamista, joten tutkimuksen aikana karttunut tieto talon historiasta ei ole juurikaan sävyttänyt havaintoja. Autoetnografinen aineisto on säilötyä henkilökohtaisissa arkistoissamme.

Kuva 3. Pelimannitalon aikajana ja käyttämämme aineistot.

Autoetnografisen menetelmän mukaisesti toteuttamamme kenttäpäiväkirjat käsittelivät Mäkelän ja Valon kokemuksia siitä, millaiselta Pelimannitalo konserttitilana ja paikkana tuntuu. Autoetnografiaan kuuluvat usein "muistityön" muodot, tässä tapauksessa päiväkirjan lisäksi valokuvien ottaminen sekä keskustelut toisten kanssa (Bochner ja Ellis 2016; ks. myös Adams ym. 2022). Tutkimusasetelmassamme Linkola asemoitui havaintojen ulkopuoliseksi analysoijaksi, joka keskusteli Mäkelän ja Valon kanssa heidän reflektioistaan ja positioneistaan (ks. Bailey ym. 2009). Havainnointien ja arkistoaineistojen lisäksi olemme rakentaneet ymmärrystämme Pelimannitaloon liittyvistä paikkakokemuksista haastattelemalla kahta rakennuksessa sen ensimmäisinä toimintavuosina soittanutta pelimannia. Olemme anonymisoineet keskusteluun osallistuneiden yksityishenkilöiden nimet niin haastatteluaineistoista kuin arkistolähteistäkin. Nimeämme kuitenkin auktorisoivaa kulttuuriperintödiskurssia edustaneet tahot, sillä he ovat olleet valta-asemassa, jota anonymisoinnin tarve ei samalla tapaa koske. Tämä tuo samalla esille myös sen, että AHD ei ole kasvoton "eliitti" tai itseensä viittaava toimija, vaan se hahmottuu yksilöiden ja heidän valtapositioidensa kautta (Skrede ja Hølleland 2017).

Roolimme aineiston analysoijina ovat osin sisäpiiriset. Valo asuu Kaustisella ja työskentelee tutkijana ja Kansanmusiikki-instituutin vastaavana arkistonhoitajana. Lisäksi hän soittaa klarinettia monessa kaustislaisessa kansanmusiikkiyhtyeessä. Pelimannitalo kuuluu hänen jokapäiväiseen ja -viikkoiseen elinpiiriinsä soittotilana ja eletyn ympäristön maisemallisenä elementtinä. Mäkelä on puolestaan vierailututkija- ja muusikkotyönsä tähden useita kertoja Kaustisella ja Pelimannitalossa. Hän työskentelee aihepiirin parissa Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa kansanmusiikin lehtorina. Linkola ei maisemantutkijana ja maantieteilijänä kuulu kansanmusiikin tutkimuksen kenttään tai sisäpiiriin, mutta hän on käsitellyt tutkimuksissaan kulttuuriperinnöllistämiseen ja paikkasuhteisiin liittyviä teemoja. Positiomme on vahvasti asiantuntijalähtöinen ja roolimme ilmentävät osaltaan auktorisoivaa kulttuuriperintödiskurssia. Tämän asetelman reflektointi on osa tutkimustamme, jossa arvioimme AHD:ta myös omien roolien ja kokemusten kautta.

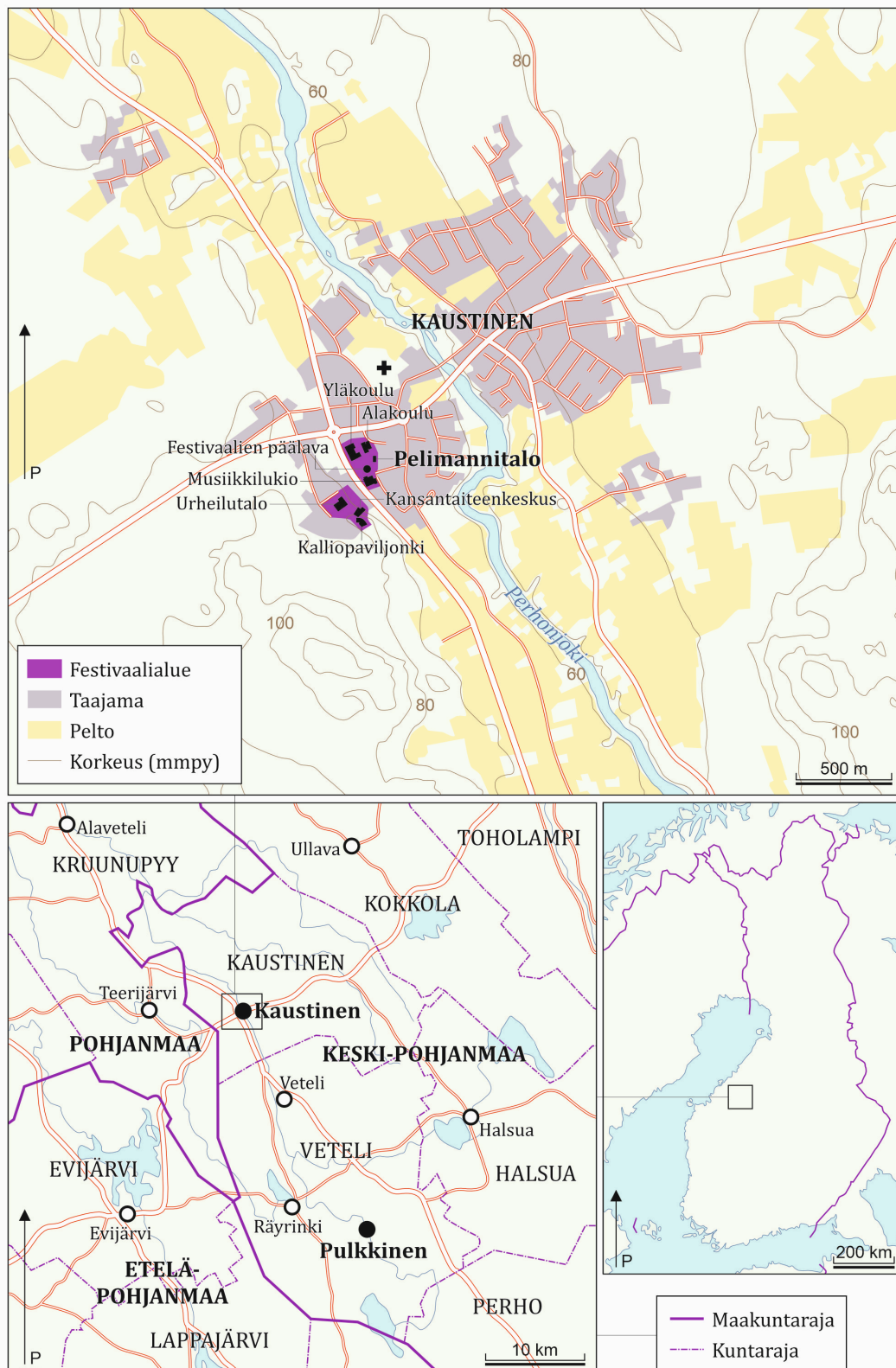
Kuva 4. Aapintupa alkuperäisellä paikallaan Vetelin Pulkkisessa. Tampereen yliopiston kulttuuri- ja tutkimusarkisto, Kper Veteli/0128.

Olemme toteuttaneet varsinaisen analyysimme suhteuttamalla eri aikakausien aineistoja toisiinsa sekä analyysin kuluessa täsmentyneeseen teoreettiseen ja käsitteelliseen kehyyseen. Tavoitteenamme on ollut antaa kerronnallinen hahmo kronologiselle, toisiinsa limittyvistä tapahtumasarjoista koostuvalle kulttuuriperintöprosessille ja siihen liittyville kokemuksille paikasta. Samalla olemme jaotelleet aineiston *pakotettuun ja kulttuuriperinnöllistävään paikkakokemukseen*. Tämän jaon systematisoiman, kriittisen luennan pohjalta olemme nostaneet aineistostamme esille joitakin esimerkkejä, joita kontekstualisoimalla Pelimannitalon kulttuuriperintöprosessi muuttuu jatkumollisiksi käytännöiksi.

Pelimannitalon synty

Komea ja suurikokoinen, nytemmin Pelimannitalona tunnettu pohjalaistalo³ sijaitsi alun perin Vetelin Pulkkisessa (ks. kuvat 4 ja 5), jossa sen omistivat Matti ja Olga Pulkkinen. Talon syntyyn yhdistetään kertomus, jossa vuoden 1800 paikkeilla Perhon erämetsistä Kokkolan kirkon rakennuspuiksi hakattuja hirssiä uitettiin Perhonjoen kevättulvassa merenrantaa kohti. Tulvaveden kuivuttua hirret juutuivat rantaan Pulkkinen seutuvilla. Näistä puista Matti Pulkkinen teki edulliset kaupat ja rakensi Aapintuvaksi nimetyn talon. (Pelimannitalo 4.4.2025; Pelimannitalon sivuihin viitaten myös Hanhikoski 2011, 203 ja Arviiti 6.3.2025; Arviitiin viitaten Geniusloci 4.4.2025 sekä Hyttinen ym., toim. 2020.) Näyttää kuitenkin siltä, ettei tarina ole totta: siihen ei viitata rakennusasiakirjoissa eikä myöskään lehtikirjoittelussa. Mikä tarinan syntyhistoria onkaan, sillä on kenties haluttu painottaa talon sidosta maakunnalliseen maisemaan sekä erityistä, jopa kirkkomaiseksi pyhitettyä luonnetta. Tämä sopisi erinomaisesti ”arvorakennukseksi” asemoitavan rakennuksen historiaan.

3 Pohjalaistalosta, ks. Mäkelä ja Riukulehto 2016.

Kuva 5. Pelimannitalon/Aapintuvan sijainnit Kaustisella ja Vetelissä. Kartta: Hannu Linkola. CC BY 4.0

Aapintupa seiso i Pulkkis en kylässä yli puolitoista vuosisataa, mutta 1960-luvulla tilanne muuttui. Rakennettuaan itselleen ja perheelleen uuden talon Pulkkis et halusivat myydä Aapintuvan hirret. Talon purku-uhka herätti Keski-Pohjanmaan Maakuntaliiton toiminnan-johtajana sekä sittemmin Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistyksen puheen-johtajana toimineen Viljo S. Määttälän. Maakunnalliset hankkeet olivat Määttälälle tärkeitä, ja niitä edistäessään hän pystyi hyödyntämään valtion ylimpään johtoon saakka ulottuneita verkostojaan. Määttälä ajoi vuosien saatossa useiden taustaorganisaatioiden, kuten Kaustisen Kansanmusiikkijuhlien, Keski-Pohjanmaan Maakuntaliiton ja Keski-Pohjanmaan kulttuurirahaston etua. (Saarimäki 2017, 265–267.)

Pulkkisten myyntiaikeista kuultuaan Määttälä otti yhteyttä opetusministerinäkin aikanaan toimineeseen akateemikko Kustaa Vilkunaan saadakseen selville, olisiko Seurasaa risäätiö halukas ostamaan talon Seurasaa ren museoalueelle. Säätiön määrärahat eivät riittä neet tähän (Määttälä 12.7.1967), joten Määttälä pyrki etsimään uutta ratkaisua. Hän kirjoitti Aapintuvan siirrosta *Kesk ipohjanmaa*-lehteen ja ehdotti perustettavaksi säätiötä, jonka rahoituksella rakennus siirrettäisiin Kokkolaan palvelemaan matkailu- ja tapahtumatoimin-taa (mts.). Samoihin aikoihin Määttälän luotsaama maakuntaliitto linjasi talon säilyttämisen ”merkittäväksi maakunnalliseksi kysymykseksi” ja ryhtyi toimenpiteisiin talon säilyttämiseksi (Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto 26.10.1965). Liiton ensimmäinen ratkaisuehdotus oli siir-tää talo Kokkolaan maakunnan kotiseututaloksi. Myös Määttälän keskusteluun pyytämä ja auktoriteettiasemaan nostama Vilkuna näki talon sijoittuvan luontevasti Kokkolaan. Vilku-nan kirjaamassa Kokkolan kaupungille jaetussa muistiossa korostui perinteen pelastamisen eetos ja paitsi mahdollisimman kauas ulottuvaan historiaan myös perinnön kautta raken-nettavaan tulevaisuuteen viittaaminen:

Aapan tuvan [yleensä kirjoitettu muodossa Aapintupa] pelastaminen ainoalaatuiseksi maakunnalli-seksi nähtävyydeksi ja entisajan kirvesmiesten – kirkon- ja laivanrakentajain – pysyväksi muistomer-kiksi olisi suuri ja kehittyvälle Kokkolalle välttämätön kulttuuriteko. Menestyminen ja valtakunnallista arvonnostoa saadakseen paikalliskulttuuri tarvitsee ajallista syvyyttä, se on ehdoton vaatimus. Nyt Kokkolalla olisi Keski-Pohjanmaan nousevana keskuspaikkana tilaisuus suorittaa tämä maakunnalli-nen kulttuuriteko. Pian mahdollisuus siihen on ainiaaksi mennyt ohi. (Vilkuna 4.10.1965.)

Talon siirtoa varten perustettiin toimikunta, joka oli koottu maakuntaliiton koolle kutsu-massa keskustelutilaisuudessa. Toimikunnan puheenjohtajana toimi kansakouluntarkas-taja Eino Isohanni ja sihteerinä Määttälä (Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto 26.10.1965 ja 8.11.1965). Toimikunta löysi Kokkolasta talolle sopivan sijoituspaikan, mutta siirto kariutui, kun kaupunki päätyi esittämään rakennukselle muita, toimikunnan huonommiksi mieltä-miä sijainteja. Tämän jälkeen toimikunta lähestyi Vilkun lausuntojen tukemana Vetelin kuntaa, joka myönsi talon ostoon tuhat markkaa. Lopulta Aapintupa ostettiin marraskuussa 1965 toimikunnan nimiin 5 000 markalla (n. 11 000 € vuoden 2024 kurssin mukaan). Valta-osa kauppasummasta katettiin Määttälän ja Isohannin yhdessä ottamalla lainalla (kauppa-kirja 22.11.1965; Isohanni ja Määttälä 16.12.1965; Määttälä 12.7.1967). Tämän jälkeen hirret purettiin odottamaan lopullisen sijoituspaikan löytämistä.

Rakennuksen siirtoa Kaustiselle alettiin järjestellä toden teolla vuonna 1968, jolloin Kaustisen kansanmusiikkijuhlat järjestettiin ensimmäisen kerran. Tuvan paikaksi kaavailtiin Kaustisen keskustassa sijaitsevaa mäkeä, jolla sijaitsi Kaustisen Nuorisoseuran omistama Nuorisoseu-rantalo. Määttälän johdolla suunnitelmaksi muodostui, että Nuorisoseurantalo puretaan, ja tilalle rakennetaan Aapintuvan hirsistä niin sanottu ”Pelimannitalo”. Rakennussuunnitelman

laati arkkitehti Risto Tilus, ja siirrosta sekä suunnittelu- ja sisustustöistä vastasi kaustislainen Eino Järvelä. Nurkkakat soinnitteli Purppuripelimannien harmooninsoittaja, muurari Veli Valo, ja ovien värit valitsi taiteilija Veikko Vionoja. (Määttä 2005, 191, 207–209.)

Ajatus Pelimannitalosta kohtasi aluksi runsasta paikallista vastustusta, ja Kaustisen rakennuslautakunta epäsi rakennusluvan kahdesti. Lopulta, monta vuotta kestäneen ja Vaasan lääninhallitukseen asti viedyn kiistelyn jälkeen, Pelimannitalo nousi Kaustisen keskustaan kansanmusiikkifestivaalien pääareenan vierelle vuonna 1974. Omistajaksi tuli Kaustisen Kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys, myöhemmin Kansanmusiikkisäätiö. Säätiö myi talon yksityisomistukseen vuonna 2007, kun teknologiayhtiön myynnillä rikastuneet kaustislaislähtöiset henkilöt halusivat auttaa talousvaikeuksissa ollutta säätiötä (Keskipohjanmaa 21.7.2007). Tuossa vaiheessa säätiön ympärivuotinen toiminta oli suurilta osin siirtynyt vuonna 1997 valmistuneeseen Kansantaiteenkeskukseen.

Pakotettu paikkakokemus: ”Onkohan aivopesun jäljet näkyvissä?”

Tarkastelemme Pelimannitalon sijoituspäätöstä Kaustiselle esimerkkinä pakotetusta paikkakokemuksesta. Käsite kuvaa tilannetta, jossa kulttuuriperinnöksi valikoinnin prosessi on ristiriidassa yhteisön toiveiden ja halujen kanssa, ja jossa paikkaan liitetään melkein päkkinä kulttuuriperintöön liittyviä arvoja ja merkityksiä, joita tuolla paikalla ei muuten välttämättä olisi paikallisen yhteisön silmissä. Pakotettu paikkakokemus osana kulttuuriperintöprosessia on sukua esimerkiksi tilanteille, joissa paikalliset joutuvat muuttamaan käytäntöjään, ihanteitaan ja tapojaan sovitukseksi ne vaikkapa aineettoman kulttuuriperinnön luettelointitatuksen tuomaan matkailuun ja byrokratiaan (esim. Beardslee 2016). Samankaltaisia prosesseja voidaan havaita myös tilanteissa, joissa paikallisten omakseen kokemaa maisemaa aletaan merkityksellistää yli paikallisesta viitekehyksestä käsin (esim. Linkola 2015) tai joissa ihmisten kotiseudulle ehdotetaan täysin kontekstiin kuulumatonta ”uusmuinaisjäännöstä”, kuten vaikka Titanic-replikaa tai pyramidia (Ikäheimo 2010).

Kaustisella pakotettu paikkakokemus tulee esille paikallisen yhteisön vastustuksessa: Pelimannitalolle suunniteltua sijoituspaikkaa pidettiin huonona ja itse taloa ”lahona ja vanhana” (esim. Keskipohjanmaa 4.7.1972, nimimerkki Asiaa seurannut). Talon rakentamista edistäneet aktiivit, kuten Kaustisen kansanmusiikkijuhlien johto ja juhlien kannatusyhdistyksen puheenjohtajana toiminut Määttä, vastasivat vastustukseen korostamalla hankkeen kansallisia ja alueellisia merkityksiä sekä etenkin rakennuksen aineellisia, talonpoikaiskulttuurista kumpuavia arvoja. Lisäksi aktiivit vetosivat ulkopuolisiin asiantuntijoihin, joiden tuki auktorisoi virinnyttä kulttuuriperintödiskurssia. Ääneen pääsivät jälleen Kustaa Vilksen ja Tampereen yliopiston Kansanperinteen laitoksen ilmajokelaistaustainen johtaja, professori Erkki Ala-Könni. ”Akateemikko Kustaa Vilksen ja dosentti Erkki Ala-Könni ovat lämpimästi suositelleet tällaisen talon aikaansaamista pitäen sitä koko festivaali-ajatuksen kannalta välttämättömänä lähiajan tavoitteena”, julisti Määttä muistiinpanojensa mukaan Kaustisen kansalaiskokouksessa (ajankohta epävarma, luultavimmin syyskuu 1970).

Arvovaltaisten tutkijoiden ja kulttuuripoliittisten vaikuttajien argumentaatio perustui sekä historiallisiin arvoihin että niiden kautta rakentuvien tulevaisuuden suuntautuneisiin mainetekijöihin. Vilksen osallistui Pelimannitaloon liittyvään keskusteluun kirjoittamalla toisen muistion itsenäisyyspäivänä 1968, tällä kertaa ilmeisesti Kaustisen suuntaan. Hän vetosi yhtä aikaa talon kunniakkaaseen menneisyyteen, mahdolliseen ”uutta luovaan” tulevaisuuteen

Kuva 6. Kaustisen Nuorisoseurantalo vuonna 1969. Festivaalikulkue saapumassa juhla-
kentälle.
Kuva: Leo Torppa. Kansanmusiikki-instituutin arkisto.

sekä alueellisiin ja kansallisiin arvoihin. Vilkuna näki Pelimannitalossa mahdollisuuden myös ylijaraiseen arvonantoon. Tällä hän viittasi kulttuuriperintötoimijoihin muun muassa Neuvostoliitossa ja Pohjoismaissa, jotka olivat ajan perinteentutkijoiden referenssialueita (Herlin 1997; Stark 2021):

Moninkertaisen arvon Aapintupa saa, jos se voidaan pystyttää "pelimannitaloksi", siis eläväksi museoksi, jonka suojissa yhtyvät kansanomaisen rakennustaito ja henkinen perintö uudeksi nykypäivään liittyväksi ja jatkuvasti uutta luovaksi kansankulttuuriksi. Siten talosta tulisi keskus, jonka ainoalaatuisuus ja kohottava merkitys säteilevät koko maakuntaan, koko Suomeen ja yli valtakunnan rajojen kaikkiin niihin laajoihin piireihin, joille menneisyyden kauneusarvot muodostavat turvallisen ja kannustavan perustan, jolta nykyisen hetken parhain ja kestävin kansankulttuuri nousee. (Vilkuna 6.12.1968.)

Aktiivien voimakkaista vaikutusyrityksistä huolimatta Kaustisen kunnanvaltuusto kallistui aluksi kyläläisten kannalle. Se ei pitänyt Pelimannitalon sijoittamista Nuorisoseurantalon paikalle sopivana, vaan ryhtyi kaavailemaan rakennukselle sopivaksi katsomansa alueen ostamista kauempaa keskustasta (Kaustisen kunnanvaltuusto 7.8.1970). Näiden suunnitelmien virittyä valtuuston puheenjohtaja Johannes Rantala vastaanotti moittivan kirjeen. Siinä auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin äänen korotti Ala-Könni, jonka mukaan tilat oli saatava "lähelle koulunuorisoa, sillä perinteen jatkuminen on turvattava":

Emme rakenna sivulle sijoitettua kuollutta ja kuolevaa museopistettä, vaan keskeiselle paikalle elävän ja vireän, tulevaisuudessakin merkityksellisen kulttuurikeskuksen. Kaustisella on kiire. Kaustisen on syytä pelastaa nyt ne mahdollisuudet, mitkä sillä juuri nyt vielä on. Toivon Kaustisen ymmärtävän, että etsikkoaika ei enää veny. Siispä: pelimannitalo keskelle kappelinkangasta nuorisoseuranmälle mitä pikimmin. (Ala-Könni 24.8.1970, alleviivaukset alkuperäisestä kirjeestä.)

Pelimannitalo nähtiin kulttuuriperintödiskurssissa yksiselitteisesti arvokkaaksi rakennukseksi toisin kuin paikalla vielä tuolloin sijainnut Nuorisoseurantalo (ks. kuva 6). Ala-Könni totesi Nuorisoseurantaloa yksiselitteisesti: "Aikansa palvelleeseen lautarakenteiseen seurantaloon tuskin liittyy rakennustaiteellisia arvoja, joten se voidaan purkaa." Kaustislaiset olivat Ala-Könnin kanssa eri linjoilla, sillä Nuorisoseurantaloon purkamista vastustavan adressin allekirjoitti 1 064 kaustislaista (tuolloisesta kunnan väkimäärästä liki kolmannes). (Perhonjokilaakso 14.9.1972.) Adressin lähtökohtana oli se, että Nuorisoseurantaloa kunnostettaisiin kulttuuritalo kaustislaisen musiikin ja tanssin harjoitus- ja esiintymispaikaksi. Sen myös ajateltiin sopivan Aapintupaa paremmin konserttitaliksi. Adressiin liittyi henkilökohtaisuuksiin menevää kyräilyä ja polarisaatiota. *Perhonjokilaakso*-lehden mukaan "Adressin alkuunpanijan nimi ei kyselyistä huolimatta selvinnyt". (Mts.)

Eläväksi kehystetty kulttuuriperintö

Vilkunan ja Ala-Könnin lähettämien kirjelmien taustalla oli Määtälän vahva tahtotila ja aktiivinen kirjeenvaihto. Määtälä esimerkiksi pyysi useaan otteeseen Ala-Könniä puhumaan Pelimannitalon puolesta. Eräässä päiväykseltään tuntemattomassa kirjeessään Ala-Könnille Määtälä määritteli kiinnostavia 1960-luvulla alkaneeseen kansanmusiikkielvytykseen liittyviä auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin piirteitä. Hän pyrki rakentamaan kansanmusiikkitoimintaa Pohjanmaalla "elävyyden" ajatuksen kautta, mikä jossain määrin erosi siitä, miten monet muut "modernisaation pilaamiksi" ja "kuolleiksi" mielletyt kansanperinneilmiöt samaan aikaan ymmärrettiin (esim. Anttonen 2005, 48–51):

Kun tulet Kaustiselle, toivon mukaan yrität kaikin mahdollisin keinoin puhua tästä pelimannitalo-asiasta. Ehkäpä siinä avauksen [festivaalien avajaispuhe] yhteydessä vielä vetoat, että kaustislaisten ja keskipohjalaisten kunnia-asia on pelastaa Aapintupa ja tehdä siitä elävä kansanmusiikkimuseo tai paremminkin pelimannitalo, josta tulee myös festivaalien henkinen keskus. (Kirjeen päivämäärä tuntematon, ks. Määtälä 2005, 193.)

Määtälällä oli takanaan myös monen paikallisen yhdistyksen sekä itse kansanmusiikkifestivaalien tuki: festivaalien hallituksen jäsenet lähettivät kunnanvaltuuston puheenjohtaja Rantalalle omankin kirjeensä, jossa he ilmoittivat sanoutuvansa irti tapahtuman hallinnosta, mikäli valtuusto tekee Pelimannitalosta kielteisen päätöksen (Määtälä 2005, 194–195; Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys 29.12.1972). Tilanne oli valtuustolle ilmeisen hankala, sillä se ei sinällään vastustanut Pelimannitalon perustamista. Puheenjohtaja näki talon jopa tarpeelliseksi "festivaalien ja turismin kannalta" (Perhonjokilaakso 14.9.1972). Ongelman muodosti ennen kaikkea suunniteltu sijainti ja Nuorisoseurantaloon purkaminen, jota valtuusto tiesi kylälaisten vastustavan. Kaustisen Nuorisoseura oli puolestaan alusta saakka valmis myymään tai vuokraamaan nuorisoseurantaloon tontin ja antamaan talon purettavaksi. (Ks. esim. Kaustisen Nuorisoseura 10.11.1968 ja 24.11.1968.)

Paine kohdistui Kaustisella ennen kaikkea rakennuslautakuntaan. Kunnat saattoivat 1970-luvun lainsäädännössä päättää yksittäisten rakennusten kohtalosta melko vapaasti asemakaavoissaan, joskin niitä laadittaessa kuntien tuli "mahdollisuuksien mukaan" suojella ja säilyttää "kulttuurimuistomerkkejä sekä kauniita näköaloja ja muita kauneusarvoja" (Rakennuslaki 370/1958, 34§; ks. Kivilaakso 2017; Kalakoski ja Kuitunen 2024). Pelimannituvan rakentaminen ja Nuorisoseurantaloon purku katsottiin vähäiseksi poikkeamaksi kaavaan, joten niistä oli mahdollista päättää rakennuslautakunnan myöntämällä luvalla. Lautakunta

kuitenkin esti Pelimannitalon rakentamisen kahdesti. Se linjasi sijainnin epäsovivaksi ja toi esille, että talo sopisi paremmin museoksi kuin pelimannitaloksi. (Perhonjokilaakso 14.9.1972; Määttälä 2005, 195.) Näiden päätösten jälkeen Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys otti yhteyttä Vaasan lääninhallitukseen pyytäen sitä myöntämään yhdistykselle rakennusluvan kiireellisesti (Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys 30.10.1972).

Kaustislaisten ”tunteellinen” reaktio

Aineistomme perusteella Pelimannitalon pystyttäminen ajoi kulttuuriperintö- ja matkailuaroista innostuneet aktiivit vastakkain paikallisten paikkasuhteiden kanssa. Vastakkainasettelu korosti Pelimannitalon luonnetta pakotetun paikkakokemuksen foorumina: rakennusta ajettiin ulkopuolelta tuotuna elementtinä keskelle vakiintuneita elämismailmoja, ja siirtoa perusteltiin sitouttamalla argumentaatio auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin määrittelemiin ja ”objektiivista kollektiivista hyvää” edustaneisiin näkökulmiin (ks. Kalakoski ja Kuitunen 2024). Asetelmaa korostivat Määttälän monitahoiset sidokset tiede- ja kulttuurielämän vaikuttajiin, joiden asiantuntemus ja lausunnot painoivat keskustelussa kylälaisten näkemyksiä enemmän. Kaikupohjaa auktorisoivalle kulttuuriperintödiskurssille haettiin myös lääninoikeuden kaltaisista instituutioista, jotka rinnastivat kulttuuriperintödiskurssin näkökannat yhteiseen hyvään ja nostivat ne paikallisten kokemusmailmojen edelle.

Pakotetun paikkakokemuksen kannalta on kuitenkin olennaista, ettei Aapintuvasta keskusteltu pelkästään hallinnossa. Myös yksittäiset kuntalaiset antoivat julkisessa keskustelussa ymmärtää, ettei Vetelin puolelta peräisin oleva Aapintupa soveltunut kaustislaiseen käyttöön:

Kysyä sopii, mitä soittoperinnettä edustaa kokonaan toisesta pitäjästä paikalle haalittu laho ja vanha maalaistalo, jollaisia Kaustisen pitäjässä on omastakin takaa löydettävissä. (Keskipohjanmaa 4.7.1972, nimimerkki Asiaa seurannut.)

Nuorisoseurantaloa puolustaessaan kuntalaiset eivät nousseet ainoastaan Pelimannitaloa vastaan. He kritisoivat myös auktorisoivaa diskurssia, jota kutsuttiin Perhonjokilaakso-lehdessä julkaistussa mielipidekirjoituksessa ”aivopesuksi”. Kirjoituksessa tuotiin lisäksi esille Aapintupaan liittyvä luokka-aspekti eli se, että talo oli alun pitäen erityisen varakkaiden talonpoikien omistuksessa, eikä täten edustanut ”tavallisen” kaustislaisen nykyisyyttä tai menneisyyttä. Kirjoittaja kuvaa vanhaa Nuorisoseurantaloa ”alkuperäiseksi kulttuurimuistomerkiksi”, joka oli ollut merkityksellinen kaustislaisten ”sivistyneessä seuralämässä”:

[K]un Aapin tupaa alkuaan tarjottiin tänne, oli se kaustislaisille ”kauhistus”. Mikähän liekin muuttanut kauhistuksen monille ihastukseksi? Onkohan syy tai syyt asiallisessa vai propakandistisia eli nykyäisemmin sanoen, onkohan aivopesun jäljet näkyvissä? En väitä mitään, kysyn vain. [...] Mutta sen uskallan edelleenkin väittää, että Aapin tupa ei ole esim. museoesineenä tyypillinen kaustislainen tuparakennus, vaan erittäin harvinainen, suuriperheisten ja hyvin varakkaiden talollisten, luultavasti muualla saadun esimerkin mukaan rakennettu, ehkäpä juuri omanarvontunnon ja ylemmyyden korostamiseksi. Jos taas Aapin tupaa tänne tuotuna ulkoapäin muokataan, puuteroidaan ja ehostetaan ja sisältä välrätään ja munklataan uudenaikaisia erikoistarkoituksia varten, niin siinä tapauksessa sen perinteellinen tarkoitus on mennyttä kalua ko tummun Jussin autuus. Se ei enää silloin olisikaan Aapin tupa, vaan vanhan ja uuden rakennustyylin ristisiittainen sekasikiö – muuli tai mulatti. Sen jälkeen, kun salama kesällä tuhosi Nikulan Nuorisoseuran talon, on Kaustisen kirkonkylän NS-talo ainoa alkuperäinen paikkakunnan kulttuurimuistomerkki ajalta, jolloin Kaustinen kohosi nurkka- ja

riihitanssiasteelta aatteellisten harrastusten ja sivistyneen seuralämän piiriin. (Perhonjokilaakso 16.11.1972, kuntalaisen mielipidekirjoitus.)

Kulttuuriperintötoimijat väheksyivät kuntalaisten ”väärinä” pidettyjä mielipiteitä julkisessa keskuudessa. He tuomitsivat Aapintuvan vastustuksen ”tunneasiaksi”, jonka painoarvo oli pienempi asiantuntijajärjestelmän tunnistamiin, ”objektiivisiksi” kehystettyihin kulttuuriarvoihin verrattuna (ks. myös Smith 2021, 50). Paikallislehteen Kansanmusiikkijuhlien hallituksen puolesta kirjoittamassaan julkilausumassa marraskuussa 1972 Määttälä linjasi, että ”[i]lmassa leijuvalla tunteellisuudella ei saavuteta yhtään mitään, korkeintaan sillä voidaan aiheuttaa haittaa asiallisille ja todellisia tunnearvoja palveleville ratkaisuille” (Perhonjokilaakso 2.11.1972).

Paikkakokemukseen tuli kuntalaisille näin pakotettu sävy, jota ympäröi tunteen ja haikeuden väheksyntä ja yhteisön tärkeäksi ja omaksi kokeman rakennuksen mitätöinti. Auktorisoiva kulttuuriperintödiskurssi korosti aiempien paikkakokemusten sijaan materiaalisen talonpoikaisen rakennusperinteen arvoa sekä tulevaisuuteen suuntautunutta kulttuuriperinnön ”elävyyden” mahdollisuutta, joka samalla rikastaisi alueen tapahtumia, kulttuuritoimintaa ja matkailua. Samalla diskurssin ääntä käyttäneet toimijat saattoivat häivyttää omat henkilökohtaiset intressinsä ja tunteensa asiantuntijuutta, oppineisuutta ja yleisiksi miellettyjä arvoja ilmentävien luokitusten ja käsitteellisten kategorioiden taakse.

Temppeli pystytetään

Lääninhallitus palautti lääninoikeuden päätöksellä Pelimannitalon rakennusluvan käsiteltäväksi Kaustisen rakennuslautakuntaan kolmatta kertaa joulukuussa 1972 (Vaasan lääninhallitus 12.12.1972). Tällä kertaa lautakunta päätyi myöntämään luvan, jonka nojalla Nuorisoseurantalon purku ja Pelimannitalon rakentaminen aloitettiin alkuvuodesta 1973. Asia kiinnosti jopa valtakunnallisesti (*Uusi Suomi* 28.1.1973; *Ilta-Sanomat* 31.1.1973). *Uusi Suomi* esimerkiksi kirjoitti, että Pelimannitalon pystyttämisestä ”on aiheutunut melkoisesti kiistaa, sillä monet ovat olleet sitä mieltä, ettei perinteistä vanhaa taloa olisi saanut purkaa”.

Rakennustyöt valmistuivat kesän korvalla 1974, ja talo avattiin kesäkuussa. Pelimannitalon vihki käyttöön presidentti Urho Kekkonen (ks. kuva 7), ja avajaispuheen piti Kustaa Vilkuna. *Helsingin Sanomat* huomioi arvokkaan tilaisuuden kulttuurisivuillaan: ”Pelimannitalo [...] on pystytetty Kaustisella keskelle kylää korkealle mäentöyräälle kuin kirkko” (16.6.1974). Festivaalien kannalta Pelimannitalon sijainti olikin erinomainen. Lisäksi rakennus sai uudeksi käyttäjäkseen Kansanmusiikki-instituutin, jonka vihkiäisjuhlat pidettiin Pelimannitalon kanssa yhtä aikaa.

Valtakunnanjulkisuuteen Pelimannitalosta välittyivät siis ensisijaisesti auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin äänet, joita *Helsingin Sanomat* toisti ja vahvisti kuvaamalla taloa kirkoksi. Pelimannitalo tulikin samalla pyhitetyksi paitsi pohjalaisen myös kansallisen kulttuuriperinnön temppeliksi. Tämä oli linjassa ajan muun kansanperinnepolitiikan kanssa. Toisen maailmansodan jälkeen kansanmusiikin ”kansallinen katse” kääntyi aiemmin ihannoitujen itäisten ”laulumaiden” sijasta läntiseen Suomeen, jonka perinteitä oli aiemmin väheksytty (Kettunen 2008; Valo 2022; Valo & Mäkelä 2025).

Kuva 7. Presidentti Urho Kekkonen Pelimannitalon vihkiäisissä vuonna 1974. Istumassa vas. Heimo Linna, Aili Määttälä, presidentti Kekkonen ja Kaustisen kunnanjohtaja Hannu Rämö, henkilö oikeassa reunassa tuntematon. Tarjoilijat keskellä Seppo Järvelä ja Aappo Valo. Kuva: Leo Torppa, Kansanmusiikki-instituutin arkisto.

Kulttuuriperinnöllistävä paikkakokemus: "Pelimanninsydämen pesäpuu"

Kuntalaisten Pelimannitalo-vastustus haipui taka-alalle vähin äänin talon avauduttua. Niinpä rakentamisen jälkeisestä keskustelusta ei ole julkisia dokumentteja, sikäli kuin keskustelua on edes käyty. Haastattelemamme aikalaispelimannit muistavat kuitenkin Pelimannitalon ensimmäiset vuodet. Toinen heistä kertoi käyneensä tuoreeltaan katsomassa taloon tulevia hirsii, sillä Aapintuvan kunnosta oli levitetty etukäteen paljon väärää tietoa. Kun talo oli paikallaan, hirret näyttivät hyvin jämeriltä: "Ei niistä mennyt nyrkki läpi" (Pelimanni 1 11.4.2025). Toinen haastateltava taas totesi, että Pelimannitalo tuntui heti komealta ja hienolta paikalta esiintyä. Se lunasti hänen mukaansa paikkansa nopeasti, ja rakennusta oli turha vastustaa sen jälkeen, kun Nuorisoseurantalo oli purettu. Lisäksi julkinen myönteinen huomio edesauttoi talon hyväksymistä. Nuorisoseurantalon purkamisen aiheuttamaa mielipahaa saattoi vastaavasti loiventaa muutamien sen interiööriin liittyneiden elementtien säästäminen. Rakennuksessa sijainneen näyttämön ympärillä olleet, useita musiikki- ja teatterinäytöksiä reunustaneet Ilmari Wirkkalan maalaamat Kalevala-aiheiset freskot pelastettiin talosta ennen sen purkamista. (Pelimanni 2 12.4.2025.)

Pelimannitaloon liittyvä paikallinen paikkakokemus muuttui siis nopeasti. Myös vieraspaikkakuntalaiset festivaalivieraat omaksuivat auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin tarjoamat kehystykset heti talon valmistumisen jälkeen. Heidän kokemuksiaan reflektotiin mediassa tuoreeltaan: esimerkiksi toimittaja Elina Karjalainen kuvaili *Suomen Kuvalehdessä* heinäkuussa 1974 talon avajaisten jälkeen kokemustaan Pelimannitalosta. Otsikolla "Talossa

pesii pelimannisydän” nimikoitu kirjoitus huokuu paikan autenttista historia- ja paikkasidosta korostavaa ihailua:

Aapintupa on pelimanninsydämen pesäpuu. Kun herrat söivät vihkiäisjuhlassa hyvää ja makiaa eli juustopaistia, uunilihaa ja punaherää ison tuvan puolella, niin Järvelän pelimannit soittelivat palan painikkeeksi eteisessä ja komialta se pelaaminen kuului. Vanha puu ottaa ihmeellisesti musiikin vastaan, hirret tuntuvat upottavan itseensä soimisen kaiun ja sitten lähettävän sen takaisin akustisesti hyvin herkkänä.

Ehkä kuulemiseen vaikuttaa sekin, että katsekin on kuin hyvillä mielin tavoittaessaan erikoislaatuisen arkkitehtonisen ratkaisun yksityiskohdat ja tavatessaan kaikkialla vain aitoa ja tarkasti vanhan mallin mukaan rakennettua kalustetta. (*Suomen Kuvalehti* 12.7.1974.)

Näyttääkin siltä, että paikkakokemus muuttui osaksi auktorisoivaa diskurssia kuin yhdessä yössä talon valmistumisen jälkeen. Analyysissämme kulttuuriperinnöllistävä paikkakokemus kuvaa kokemusta, jossa yhteisö sekä kansallinen ja kansainvälinenkin yleisö omaksuvat paikkaan liitetyn auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin tarjoamat sisällöt. Tämä heijastuu paikan kokemiseen: talo, sen materiaalisuus, seinien sisällä kuuluvat äänet ja musiikin kokeminen ovat elimellisesti osa kulttuuriperintöprosessia, mutta samalla ne tuottavat sitä. Rakennus olemisen paikkana on siis viitteistä ja toiminnoista muodostuva kokonaisuus, jonka erityinen luonne syntyy sen ja ihmisten välisistä kohtaamisista (ks. Karjalainen 1999, 4). Tällainen prosessi ja kokemus paikasta on erittäin tyypillinen esimerkiksi ikoniseksi nousseille kulttuuriperintömatkailukohteille, joissa niin sanottu virallinen kulttuuriperintökertomus paikasta kumuloituu ja tulee tuotetuksi yhä uudelleen ja uudelleen vaikkapa turistien sosiaalisen median kuvissa. Yksi esimerkki tästä on Britanniassa sijaitseva neoliittinen Stonehenge, johon liittyvä paikan kokeminen ja jonka visuaalinen kuvaaminen on asiantuntijakatseen kyllästävä ja samalla äärimmäisen kiteytynyttä (esim. Waterton 2010).

Kulttuuriperinnöllistävissä paikkakokemuksessa korostuvat sellaiset määreet kuin *aitous*, *intimiys*, *turvallisuus* ja *perinteisyys*. Näitä pohjustettiin aktiivisesti koko Pelimannitalo-kiistan ajan esimerkiksi viittaamalla niihin toistuvasti juhlapuheissa ja kirjoituksissa: ”Suuria yleisötiloja siinä ei ole, mutta sen sijaan sen tuvat ja kamarit tarjoavat aidon ja mielenkiintoisen ympäristön intiimille kansanmusiikin esittelylle.” (*Perhonjokilaakso* 2.11.1972, Kansanmusiikkijuhlien hallituksen puolesta, Viljo S. Määttälä.) Tai: ”Uusi pelimannitalo ei tarvitse tuekseen suuria sanoja. Jokainen rakennukseen tutustuja voi todeta, että kysymyksessä on todellakin keskipohjalaisen rakennustaidon uljas muistomerkki, leveä ja turvallinen talonpojan hirsi-linna.” (Vilkunan avajaispuhe Määttälän (2005, 83) muistiinpanemana.) Olennaista kulttuuriperinnöllistävissä paikkakokemuksessa oli – ja on edelleen – myös muu materiaallinen kehystys: ”perinnesmusiikki”, ”perinneruoka”, ”perinteiset kalusteet” ja ”vanhat hirret” nousevat esiin esimerkiksi avajaisista otetussa, valtionjohdon arvovallallaan auktorisoimassa valokuvassa (Kuva 7) sekä Karjalaisen kirjaamisissa havainnoissa (*Suomen Kuvalehti* 12.7.1974). Kehystäessään yksilöllisiä ja yhteisöllisiä kokemuksia paikasta tämä multimodaalinen kokonaisuus yhdistää kulttuuriperinnöllistävän diskurssin konkreettisiin puitteisiin vakuuttaen kokijan diskurssin todenmukaisuudesta.

Omaehtaisesti koettu AHD

Oman paikkakokemuksemme tulkitsemme heijastavan ensisijaisesti kulttuuriperinnöllistävää diskurssia. Havainnoidessaan Pelimannitaloa vuonna 2024 Mäkelä ja Valo eivät olleet vielä tutustuneet syvällisesti rakennusta koskevaan historialliseen aineistoon. Vaikka

Kuva 8. Konsertti Pelimannitalossa vuonna 2009. Kuva: Tommi Taipalus, Kansanmusiikki-instituutin arkisto.

tutkimusongelma ja -kysymykset ohjasivat osaltaan heidän katseitaan, he menivät taloon avoimin mielin, valmiina puntaroimaan sekä aiempia kokemuksiaan talosta että välitöntä paikkasuhdettaan. Pelimannitalo näyttäytyikin heille havainnoinnin aikaan ensisijaisesti kansanmusiikin tekemisen aktiivisena paikkana, Kaustisen festivaalien esiintymistilana ja – kuten toimittaja Karjalaisellekin yllä – monella tavalla elävänä, intiiminä, aitona ja perinteisenä soivana tilana.

Havainnointi ei ollut Mäkelälle tai Valolle ensi kosketus Pelimannitaloon. Mäkelä (ent. Haapoja) on esimerkiksi kuvannut kokemustaan Pelimannitalosta vuodelta 2008 nykykansanmusiikkia ja runolaulua käsittelevän väitöskirjansa johdannossa (Haapoja 2017). Hän mainitsee talon hikisen ja intiimin tunnelman, väenpaljouden ja taiteilijoiden ja yleisön fyysisen läheisyyden, jotka toistuvat myös muissa kertomuksissa Pelimannitalosta. Katkelma viittaa runolaulukonserttiin, jonka Yleisradio taltioi ja jonka niin ikään paikalla ollut Valo tallensi (Mäkelän tietämättä) Kansanmusiikki-instituutin arkistoon:

Yösydänääniä-konsertissa Kaustisen kansanmusiikkijuhlilla vuonna 2008 on kuumaa ja hikistä. Pelimannitalo on ääriään myöten täynnä väkeä, kaikenikäisiä. Ihmiset istuvat vanhoilla pirtinpenkeillä, osa joutuu seisomaan oviaukon lähellä ja nojailemaan aikaa ja tuhansia konsertteja nähneisiin hirsiseiniin. Yleisradion äänimiehet ovat virittäneet mikrofoni puominsa lattialle, ja avoimista, salusii-niverhoisista ikkunoista on vedetty piuhoja äänitarkkaamoautoon. Alkaa jo hieman hämärtää, kun pienelle lavalle takan viereen, ihan lähelle eturivin kuulijoita, astuvat illan taiteilijat. Toinen miehistä istahtaa rumpusetin ja perkussiorivistön taakse, toinen jää jakkaralle etualalle. Ihmiset taputtavat kohteliaasti. Rumpali tarttuu kapuloihinsa, laulaja sulkee silmänsä ja aloittaa: ”itse laulan milloin kuulen / kuta kuulen niin kujerran / ennen saatuja sanoja / opittuja luottehia”. (Haapoja 2017, 5.)

Mäkelän tekstissä toistuva kuvaus yleisön ja artistin läheisestä vuorovaikutuksesta ja väenpaljoudesta (ks. kuva 8) on ideaalitavoite ja kehys paikkakokemukselle, jota Määttälä loi aktiivisesti talon valmistumisesta lähtien. Vihkitilaisuuden jälkeen Määttälä kirjoitti kesän

1974 kansanmusiikkijuhlien ohjelmalehtiseen otsikolla ”Pelimannitalo – Kansanmusiikki-juhlien soiva sydän”, ja sellaiseksi Määttälä näki talon myöhemmin muodostuvan: tunnelma oli hänen mukaansa intiimi, eivätkä kaikki halukkaat festivaalivieraat mahtuneet täpötäysiin soitto- ja laulutuokioihin (Määttälä 2005, 82–83). Valo kuvaa samaa havainnointitekstissään, jossa hän muistelee aiempia festivaalikokemuksiaan:

Pelimannitalon tuvassa taas kaikki tekevät tunnelman yhdessä – kaikki ovat lähekkäin, vieri vieressä. Tilaa ei turhaan sanotakaan siksi paikaksi, jonne kaikki haluaisivat tulla soittamaan oman keikkansa. [...] Sisään mahtuva väkimäärä on hyvin rajallinen, festivaaliviikolla moni jää konserteista ulos ja yrittää katsoa esityksiä aulan puolelta tai talon ikkunoiden takaa. Sekin toisaalta luo oman kuplansa tuvan sisälle – siellä haluaisivat olla kaikki. (Päiväkirja, Valo, 26.9.2024.)

Mäkelän ja Valon havaintoja kommentoidessaan Linkola ei ollut vielä vieraillut Kaustisella. Ulkopuolisena tutkijana ja kansanmusiikkipiireihin kuulumattomana musiikinharrastajana hän löysi kuvauksista ristiriitoja, joihin talossa usein käyneet vieraat eivät heti kiinnittäneet huomiota:

Tässä on kiinnostavaa juuri se, miten AHD:n pohjalta syntyy oikeita, eläviä ja kehollisia perinteitä (ja niiden affektiivisia kokemisia). Samalla olennaista lienee se, että musiikki itsessään elää ja polveilee eteenpäin, ehkä jopa perinteitä reflektiivisesti kommentoiden. Ajatus vaikkapa rumpusetistä Aapin-tuvassa tuntuu 60-luvun kulttuuriperintökuvastoa vasten hennon kiehtovalta ”tyylirikolta”: ei liene perinteisin pelimannisoitin. (Linkola, viestinvaihto, huhtikuu 2025.)

Komentissa kiteytyy eräs kulttuuriperinnöllistävän paikkakokemuksen ydinsanoma: jokainen kokemus paikasta on tietenkin täysin ”aito”. Se luo uusia, hetkeen ja paikkaan välittömästi sitoutuneita tunteita ja tuntemuksia riippumatta taustalla olevista juonteista. Auktorisoiva kulttuuriperintödiskurssi ei siis ole täysin riippuvainen tosiasiallisesta autenttisuudesta, vaan se synnyttää sekä kohteen että itsensä toistuvissa kokijan, keskustelun ja materiaalien puitteiden kohtaamisissa (Wilkinson ja Harvey 2017). Tässä piilee diskurssin voima – se panee liikkeelle materiaalisia, affektiivisia, emotionaalisia ja diskursiivisia tapahtumaketjuja (esim. Smith 2021).

Paikkakokemuksemme on kaikissa tuottamissamme aineistoissa positiivisesti sävyttynyt, eikä siinä ole juuri jälkiä 1970-luvun kaustislaisten paikallisesta muistista, vaikka Valo Kaustisella asuukin. Kulttuuriperinnöllistävä olemisen tapa on läsnä havainnointiaineistoissamme monin tavoin: Mäkelän ja Valon huomio kiinnittyi vuoden 2024 konserteissa muun muassa Pelimannitalon ison tuvan mikrofoneihin ja äänitystekniikkaan, jotka eivät näyttäytyneet heille autenttisuutta rikkovina elementteinä vaan muistuttivat talon, arkistoinnin ja taltioinnin suhteesta; toisin sanoen kulttuuriperinnön aktiivisesta tuottamisesta. Talo ei ole ”vain” soittamisen paikka, vaan myös sitoutunut monin erin tavoin kulttuuriperinnön hallinnointiin. Tämä sävytti Mäkelän ja Valon olemista ja kokemista; he olivat osa kulttuuriperintöhallinnan diskurssia ja olemisen tapaa:

Kohta [Konsta Jylhä -]kisa alkaa, mutta en ole täällä havainnoimassa sitä vaan taloa ja sen suhdetta perinteeseen tai kulttuuriperintöön. Miten kulttuuriperintöprosessit aineellistuvat näissä hirsissä, tai ne suorastaan pakotetaan aineellistumaan, sillä eihän tämä talo olisi ilman kupe-prosesseja. Mutta velcro-teipillä katonrajaan teipattu mikrofoni erottaa tämän kaikista muista pohjalaistalojen tuvista. Mikrofoni taltioi esitykset arkistoon, ehkä jopa Yleisradioon, ja edustaa modernia ajatusta taltioimisesta, arkistoinnista, keräämisestä, luetteloinnista ja järjestämisestä. Mikrofoni toimii välikkapaleena talon ja äänen välissä, paketoit live-esityksen jälkipolville. (Päiväkirja, Mäkelä, 9.7.2024.)

Konsertissa tulee sellainen olo, kuin olisi jonkun kotona, hyvin intiimissä tilassa. Avotakan edessä roikkuvat vanhat saappaat ja katon rajassa on edelleen telineet kuivamaan laitettaville ruisleiville. Nurkan astiakaapissa on lautasia ja savimukeja ja myös yksi esiintyjistä siemailee juomaansa välttämättä saviastiasta. Tilassa on monia elementtejä menneestä ajasta, nykyhetkestä ja tulevaisuudesta, ja se luo mielenkiintoista kerroksellisuutta. Ruisleipätelineiden takana seikkailevat myös mikrofoniin piuhat ja esiintyjien ylle tavoitteleva mikrofoni. Esitys striimataan ja samalla se tallennetaan myös arkistoon, tästä hetkestä tulevaisuuteen. (Päiväkirja, Valo, 26.9.2024.)

Kokemuksen ja diskurssin kohtauspisteessä

Analysivaiheessa Mäkelän ja Valon oli jossain määrin epämukavaa huomata oman positii-viseksi ja toisaalta asiantuntevaksi ajattelemansa paikkakokemuksen heijastavan kulttuuriperintöprosessia, joka on alkujaan jyrännyt paikalliset näkökulmat ja paikkasuhteet alleen. Kulttuuriperintöalan ammattilaisten roolia osana auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin tuottamista on tutkittu runsaasti (esim. Smith 2006; Waterton ja Smith 2010), ja näissä tutkimuksissa tuodaan esille, miten taka-alalle jäävät ryhmät helposti assimiloituvat pääosin keskiluokkaisen kulttuuriperintökentän arvoihin ja käytäntöihin kulttuuriperintöön osallistamisen prosesseissa, vaikka tutkijoiden tarkoitusperät olisivat kuinka hyvät (Waterton ja Smith 2010, 11–12). Myös Mäkelän ja Valon paikkakokemusten taustoissa on tällaista assimiloimista. Toisaalta he ovat kulttuuriperintöalan asiantuntijoina omaksuneet talonpoikaishailun korostamisella sävyttyneet arvot ja käytännöt – Linkola tunnisti itsessään jotakin samaa käydessään Pelimannitalolla kesällä 2025. Nämä arvot ja käytännöt tulevat todeksi sekä Pelimannitalon materiaalisessa olemuksessa että sinne menemisen ja siellä olemisen prosesseissa.

Samalla paikan kautta rakentuvat eksistentiaaliset sisä- ja ulkopuolisuudet (ks. Relph 1976) muodostavat monitasoisen verkoston. Itse Pelimannitalo tapahtumineen voi muovautua tietyssä hetkessä immersii-viseksi paikaksi, jossa esimerkiksi musiikki ja siihen osallistuminen ovat sekä kehollisia että sielullisia yhdessä olemisen ja johonkin kuulumisen kokemuksia. Samaan aikaan kulttuuriperintöprosessi voi synnyttää kokemuksen keinotekoisuudesta ja diskurssiin kuulumattomuudesta. Yhtä lailla asetelmat voivat olla päinvastaiset: täysi ja kuuma Pelimannitalo voi kääntää musiikkitapahtuman ulossulkeväksi tapahtumaksi, kun taas kulttuuriperintödiskurssin kehyskertomus voi synnyttää yhteisöllisyyttä ja kokemusta paikkaan kuulumisesta.

Juuri nyt, artikkelia kirjoitettaessa, tieto Pelimannitaloon kulttuuriperintöprosessista tuottaa epämääräistä ambivalenssia: tiedostamme, että AHD synnyttää ihanteita, joihin tekee mieli uskoa ja joita tekee mieli elää Pelimannitalon kaltaisissa paikoissa, mutta jotka myös osoittavat nämä paikat erikseen luoduiksi. Asiantuntijoina voimme valita, menemmekö mukaan kulttuuriperintöprosessiin vai tarkastelemmeko sitä ulkopuolelta, oman aikamme ja taustamme edustajina – vai teemmekö kumpaakin, koska emme pysty täysin pakenemaan taustojamme. Ajattelemmekin, että kulttuuriperintökokemus voi olla kaunis ja ylevöittävä, vaikka sen taustojen tuotetun luonteen tiedostaisikin, etenkin jos siihen yhdistetään elävä, emotioita herättävä musiikki. Tunnistamme paikkakokemuksestamme kaikuja Antto Vihtman esittämästä *pohdiskelevasta nostalgiasta*, joka on

nostalgisen tunteen inspiroimaa itsetietoista ja luovaa ajattelua, joka kieltäytyy menneisyyden ennallistamisesta. [Se] hyväksyy häilyvyyden, monimutkaisuuden ja monitulkintaisuuden. Se saattaa olla

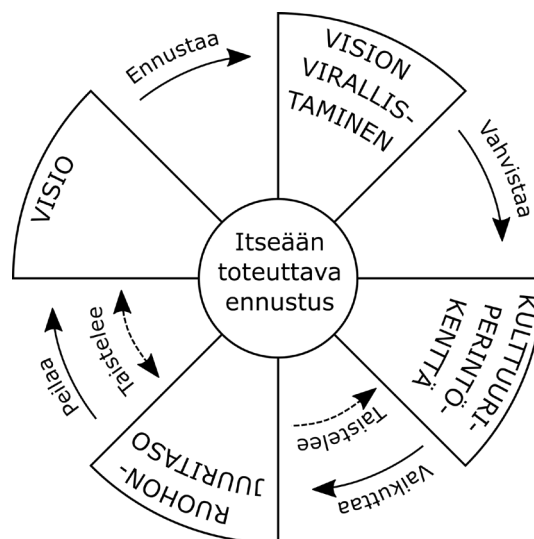
ironista ja lopputulemaltaan epävarmaa. Nostalginen tunne ei tarkoita sitä, että järki ja pohdiskelu kytkeytyvät pois päältä. (Vihma 2021, 195.)

Pelimannitalon hirsinen materiaalisuus ja intiimi läheisyys tuottavat siis auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin kirkastaman yliajallisen kokemuksen kuulumisesta ajan ja perinteen virtaan, mutta samalla tietoisuus diskurssin voimasta epävakauttaa ja jossain määrin estää täydellistä antautumista tuolle kokemukselle.

Lopuksi

Olemme analysoineet, kuinka Aapintupa valikoitui osaksi kansanmusiikkiin liittyvää kulttuuriperintöprosessia 1960-luvulla ja vakiintui sittemmin Pelimannitalona osaksi Kaustisen elävää arkea. Perinteiseen tyyliin rakennetusta sivukamarituvasta tuli kulttuuriperintöä, kun se sai arvomerkituksen asiantuntijoiden eteenpäin ajamassa auktorisoivassa kulttuuriperintödiskurssissa. Samalla talon tarina valottaa perinteen ja kulttuuriperinnön välistä eroa (esim. Ronström 2014): Aapintupana talo edustaa perinnettä, Pelimannitalona kulttuuriperintöä. Pelimannitalon tapauksessa kulttuuriperintö muodostui prosessissa, jossa talo sai uuden merkityksen ja aseman – aluksi tämä oli pakotettua, myöhemmin se sulautui sujuvasti esimerkiksi kaustislaiseen viulunsoittoon Unescon tunnustamana aineettomana kulttuuriperintönä.

Valikoitumiseen liittyvä tapahtumaketju ei ollut etenkin aluksi suoraviivainen: valikoimista ajaneiden kulttuuriperintöasiantuntijoiden suunnitelmat törmäsivät kuntalaisten vastustukseen, joka välittyi kunnanvaltuuston päätöksiin. Ruohonjuuritason vastustus kuitenkin tyrehtyi vähitellen, ja yleinen mielipide sulautui lopulta osaksi auktorisoivaa

Kuva 9. Kaavio kulttuuriperintöprosessista Pelimannitalossa. Visio/ennustus viittaa Määttälän alkuunpanemaan ideaan Pelimannitalosta; vision virallistaminen sen vientiin osaksi paikallista kulttuuripolitiikkaa; kulttuuriperintökentän vahvistaminen valtion tieto/valtajärjestelmissä asemansa vakiinnuttaneiden henkilöiden, kuten Kustaa Vilkun rooliin; ruohonjuuritason taistelu kuntalaisten vastustukseen ja häviöön ja AHD:n vahvistuminen itseään toteuttavan ennustuksen tavoin tapahtumaketjuihin, joissa Pelimannitalo aletaan kokea kulttuuriperinnön merkittäväksi paikaksi.

kulttuuriperintödiskurssia. 2020-luvun Kaustisella tuskin kukaan vastustaa Pelimannitaloa: pikemminkin siihen liittyvä aineettoman kulttuuriperinnön listaus sekä rakennukset taloudelliset ja kulttuuriset merkitykset ja mahdollisuudet on otettu pääosin ilolla vastaan (Valo ja Mäkelä, tulossa). Lisäksi ihmiset ovat päässeet rakentamaan vuosikymmenien ajan omaa suhdettaan rakennukseen. Auktorisoivassa kulttuuriperintödiskurssissa tuotetut sisällöt ovat osa tätä suhdetta, mutta samaan aikaan siinä on henkilökohtainen, emotionaalinen ja kehollinen taso. Näin Määttälän, Vilkun, Ala-Könnin ja kumppaneiden ajama visio on alkanut ruokkia itse itseään: auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin asema on vakiintunut, kun se on alkanut uusintaa itseään osana talon kautta materialisoituvia käytäntöjä. Olemme hahmotelleet tätä prosessia kuvaan 9.

Kulttuuriperintöprosessi heijastuu Pelimannitalossa koettuun paikkakokemukseen monin tavoin. Viisikymmentä vuotta sitten varsinkin Kaustisen asukkaiden paikkakokemus Pelimannitalosta oli ristiriitainen: rakennuksen paikalla aiemmin sijainneeseen Nuorisoseurantaloon liittyi tärkeitä muistoja, ja samalle paikalle pystytetty naapuripaikkakuntalainen rakennus tuntui vieraalta, tunkeilevaltak. Pelimannitalo oli myös monelle epämieluisa muun muassa luokkatietoisuusaspektin kautta, koska se ei ison kokonsa ja pramean ulkomuotonsa puolesta vastannut kuntalaisten arkikokemusta paikallisesta talosta. Samalla koko auktorisoiva kulttuuriperintödiskurssi – jota ajoivat kulttuuriperintöasiantuntijat sekä alueellisella että kansallisella tasolla – koettiin ”propagandistisena aivopesuna”. Pakottaminen tähtäsi yhteiseen hyvään, mutta samalla se yhdenmukaisti kokemusta paikasta ja torjui yksilöllisiä tai vaihtoehtoisia lähestymistapoja.

Kokemus paikasta muuttui nopeasti Pelimannitalon valmistumisen jälkeen, ja sitä alkoivat sanallistaa erityisesti ulkopuoliset festivaalikävijät. Uutta kokemusta – jota kutsumme kulttuuriperinnöllistäväksi – värittivät mielikuvat talon autenttisuudesta, perinteisyydestä ja intiimiydestä. Nämä vaikutelmat tuntuivat koko kehossa ja kuuluivat musiikissa. Oma kokemuksemme ilmentää samaa kulttuuriperinnöllistävää linjaa: Mäkelän ja Valon havainnoinneissa talo hahmottui intiiminä, väenpaljoudesta pursuavana paikkana, johon kaikki haluavat. Toisaalta havainnoitsijoille oli itsestään selvää, että Pelimannitalon konsertit usein taltioidaan esimerkiksi radioon tai arkistoon ja että talon katossa on tätä tarkoitusta varten äänitustekniikkaa: paikallisen ja historiallisen autenttisuuden tuntu saa väistyä kansalliseen viitekehykseen kiinnittyvän arkistoinnin, luokittelun ja merkityksenannon alta. Tällainen ”kansallistaminen” ja rituaalimaisuus vaikuttavat siihen, miten talon asema edelleen vahvistuu: se tukee eräänlaista Kaustis-brändiä, joka ruokkii niin paikallisia kuin kansallisiakin merkityksenantoja sekä niiden jatkuvaa ja toisiaan luovaa vuoropuhelua.

Kirjoittaessamme olemme havainneet, että arvomme ja asenteemme siitä, mikä on oikein ja hyvää kulttuuriperintötyössä ovat monelta osin kulttuuriperintökentän tuottamia ja koskevat sitä, miten ymmärrämme menneisyyden nykyisyydessä. Kuulumisen kokemuksemme Pelimannitalossa on monella tapaa kirkas: olemme saaneet olla niitä, jotka päättävät, mitä kulttuuriperintö on, ja olemme vihkiytyneet sen saloihin koulutuksen ja työn kautta. Kulttuuriperinnön tilana – yhteisöllisten muistojen ja käytäntöjen tuotettuna kiintopisteenä – Pelimannitalo on kuitenkin hybridinen (ks. Till 2004). Sen kautta hahmotettavia paikkasuhteita tarkastelemalla on mahdollista, ellei velvollisuuskin kysyä, kenen paikkakokemus jää syrjään: kenen asiantuntijuus, luokka, koulutus, etnisyys tai muu tekijä eivät vastaa Suomessa vallalla olevia kriteerejä? (Ks. esim. Waterton ja Smith 2010, 10.)

Olemme puhuneet kulttuuriperintödiskurssista ennen kaikkea *auktorisoiduna*. Kulttuuriperintöprosessista hahmottuu kuitenkin myös vaiheita, joita on mahdollista määritellä *auktorisoiduiksi*. Näissä tilanteissa diskurssi henkilöityy usein tiettyihin ihmisiin ja heidän intresseihinsä, sekä korostaa ja voimistaa asemaansa sitoutumalla yhteiskunnallisesti vakiinnutettuihin tiedon ja vallan suhdetta uusintaviin asetelmiin ja hierarkioihin. Auktorisoidun kulttuuriperintödiskurssin läsnäolo ja sisällönmäärittely kohdistuvat tyypillisesti tilanteeseen, jossa kohteen kulttuuriperinnöllinen hahmo on vasta muotoutumassa ja sitä ylläpitävät käytännöt vielä vähäisiä. Pelimannitalon kulttuuriperintöprosessissa auktorisoidun diskurssin foorumeita ovat olleet muun muassa rakennuksen sijoittamisesta ja pystyttämisestä käyty keskustelut, vihkiäiset presidenttinvieraineen sekä Unescon aineettoman kulttuuriperinnön luettelointi – toisin sanoen tilanteet, joissa tiettyä muotoa kulttuuriperinnöstä on vakiinnutettu ”virallistetulla leimasimella”. Ilmiö rinnastuu käyttämämme pakotetun paikkakokemuksen käsitteeseen. Auktorisoiviksi kulttuuriperintödiskurssit taas muuttuvat silloin, kun ne suodattuvat osaksi jokapäiväisiä käytäntöjä, merkityksenantoja ja paikkasuhteita. Tällöin ne ikään kuin uusintavat omaa sisältöään ja auktoriteettiasemaansa osana ihmisten arkista toimintaa. Käytännössä auktorisoitu ja auktorisoiva kulttuuriperintödiskurssi ovat siis saman ilmiön kaksi toistaan rakentavaa puolta, joiden keskinäinen dynamiikka määräytyy tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Ensi kesänä kulttuuriperintömylly pyörii jälleen (vrt. Kuva 9). Pelimannitalo täyttyy taas iloisista festivaalivieraista. Ihmiset tunkeilevat penkeille, leyhyttelevät itseään viuhkoilla talon kuumuudessa, kuuntelevat eturivin artisteja, ostavat kahviosta kahvin ja munkin ja jonottavat alakerran ahtaisiin wc-tiloihin. Eikö tämä ole juuri sitä, mitä auktorisoivan kulttuuriperintödiskurssin ääni toivoi? Määttälä ja kumppanit maalailivat Pelimannitalon elävyyttä ja sen toimimista henkisenä keskuksena, ja tämä visio on monella tapaa toteutunut. Kaustislaislaiselle kansanmusiikille on paikka, joka kurkottaa kohti ylijäräistä ja globaalia kulttuuripolitiikkaa; ilmentäähän Pelimannitalon seinälle ripustettu Unesco-kyllä kaustislaisen viulunsoiton kuulumista ihmiskunnan erityislaatuisten kulttuuriperintöjen joukkoon. Samalla paikka on jokaiselle sen kokijalle omakohtainen. Vaikka sitä ylläpidetään yhteisöllisesti, muodostuu suhde siihen yksilöllisesti, jopa intiimisti. Tällöin paikasta tulee osa kokijaansa (ks. Till 2008, 108).

Tutkimusaineistot

Asiakirja-aineisto

- Ala-Könni, Erkki 24.8.1970. Kirje Kunnanvaltuuston puheenjohtaja maanviljelijä Johannes Rantalalle, Kaustiselle. Jäljennös Viljo S. Määttälälle Vuokko Kivisaarelta, Erkki Ala-Könnin alaiselta ja Kansanperinteen laitoksen työntekijältä. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Isohanni, Eino ja Viljo S. Määttälä 16.12.1965. Kirje Vetelin kunnanvaltuustolle. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Kauppakirja 22.11.1965. Myyjät Matti ja Olga Pulkkinen, ostajat Eino Isohanni ja Viljo S. Määttälä. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.

- Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys 30.10.1972. Kirje Vaasan lääninhallitukselle. Allekirjoittajina Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys ry:n puolesta Puheenjohtaja Viljo S. Määttä ja yhdistyksen sihteeri.
- Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys 29.12.1972. Aura-yhtiön johtokunnalle. Allekirjoittajina Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys ry:n puolesta Puheenjohtaja Viljo S. Määttä ja yhdistyksen toiminnanjohtaja.
- Kaustisen kunnanvaltuusto 7.8.1970. Kokouspöytäkirja. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Kaustisen Nuorisoseura 10.11.1968. Pöytäkirjan ote Kaustisen Nuorisoseuran yleisestä kokouksesta (oikeaksi todistettu). Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Kaustisen Nuorisoseura 24.11.1968. Pöytäkirjan ote Kaustisen Nuorisoseuran yleisestä kokouksesta (oikeaksi todistettu). Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto 26.10.1965. Kutsu Aapintuvan säilyttämistä koskevaan neuvotteluun. Kutsujina Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto, puheenjohtajana merkonomi Viljami Kalliokoski ja toiminnanjohtaja Viljo S. Määttä. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Keski-Pohjanmaan maakuntaliitto 8.11.1965. Pöytäkirja Keski-Pohjanmaan Maakuntaliiton koolle kutumassa neuvottelutilaisuudessa koskien Aapintuvan säilyttämistä Kokkolan Työväenopistolla marraskuun 8.päivänä 1965. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Mäkelä Heidi Henriikka. 9.7.2024. Kenttäpäiväkirja Pelimannitalon konserteista.
- Määttä, Viljo S. 12.7.1967. Kirje veteliläiselle yksityishenkilölle. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Määttä, Viljo S. syksy 1970[?]. Kaustisen Pelimannitalo. Lisätty teksti: ”Tämä puheenvuoro Kaustisen kuntalaiskokouksessa. Luultavasti syksyllä 1970”. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Vaasan lääninhallitus 12.12.1972. Vaasan lääninhallituksen päätös Kaustisen kunnasta olevan Kaustisen kansanmusiikkijuhlien kannatusyhdistys ry:n valitukseen sanotun kunnan rakennuslautakunnan 15.09.1972 tekemästä päätöksestä rakennuslupaa koskevassa asiassa. LO I 480 § V 4605 B 603 72.
- Valo Outi. 26.9.2024. Kenttäpäiväkirja Pelimannitalon konserteista.
- Vilkuna, Kustaa 4.10.1965. Jäljennös Suomen Akatemia. PM ”Aapan tupa”. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.
- Vilkuna, Kustaa 6.12.1968. PM ”Aapintupa”. Kansiossa: Pelimannitalo, rakennustyö, 1965–1973. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutin arkisto.

Haastattelut ja asiantuntijalähteet

- Pelimanni 1 11.4.2025. Pelimannin haastattelu, haastattelija Outi Valo. Haastattelua ei äänitetty; tekstissä olevat viitteet on vahvistettu sähköpostitse.
- Pelimanni 2 12.4.2025. Pelimannin haastattelu, haastattelija Outi Valo. Puhelinhaastattelu. Haastattelua ei äänitetty; tekstissä olevat viitteet on vahvistettu sähköpostitse.
- Sivula, Anna. 8.2.2024. Luento Taideyliopiston Historiafoorumissa aiheella Kulttuuriperintöyhteisö ja historiaiva identiteettityö.

Verkkolähteet

- Arviiti. 2025. "Tarinaa Pelimannitalosta." Arviiti: Kaustisen historiallinen tietokanta. <https://www.arviiti.fi/tarinaa-pelimannitalosta>. Luettu 6.3.2025.
- Geniusloci.2025. Soivien kivien kyläreitti; Pelimannitalo; tarinaa. https://geniusloci.chydenius.fi/index.php?option=com_content&view=article&id=361:peлимannintupa&catid=126&showall=&limitstart=1&Itemid=555&lang=fi. Luettu 4.4.2025.
- Pelimannitalo. 2025. "Historiaa". <https://pelimannitalo.fi/>. Luettu 4.4.2025.
- Finlex.2025. "Rakennuslaki 370/1958." https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/1958/370#part_2_chp_4_sec_32_subsec_1. Luettu 30.9.2025.

Lehtikirjoitukset

- Helsingin Sanomat* 16.6.1974. "Helleruuhkaa Kaustisella: Presidentti avasi Pelimannitalon ovet."
- Ilta-Sanomat* 31.1.1973. "Kaustinen saa pelimannitalon koko maakunnan iloksi."
- Keskipohtanmaa* 21.7.2007. "Botnia Hightechilla rikastuneet ostivat Pelimannitalon. Toiminta jatkuu nykyisellään."
- Keskipohtanmaa* 4.7.1972. "Kiista Aapintuvasta." Mieli-pidekirjoitus nimimerkillä "Asiaa seurannut".
- Perhonjokilaakso* 2.11.1972. "Mistä on kysymys Kaustisen Pelimannitalossa?" Mieli-pidekirjoitus "Kaustisen kansanmusiikkijuhlien hallituksen puolesta: Viljo S. Määttäjä[,] Puheenjohtaja."
- Perhonjokilaakso* 14.9.1972. "Naapurikateus vai järki määrää Kaustisella pelimannitalon sijainnin[:] 1064 kaustislaista ei huoli Aapintupaa Ns-talon paikalle, vaikka valtio maksaisi viulut."
- Perhonjokilaakso* 16.11.1972. "Jatkoa Aapin tuvasta ynnä muustakin." Kuntalaisen mieli-pidekirjoitus [anonymisoitu].
- Suomen Kuvalehti* 12.7.1974. "Talossa pesii pelimannisydän." Kirjoittanut Elina Karjalainen.
- Uusi Suomi* 28.1.1973. "Pelimannitalon kunnostus alkuun Kaustisella."

Kirjallisuus

- Adams, Tony E., Stacy Holman Jones ja Carolyn Ellis. 2022. "Introduction. Making Sense and Taking Action: Creating a Caring Community of Autoethnographers." Teoksessa *Handbook of Autoethnography*, toimittaneet Tony E. Adams, Stacy Holman Jones ja Carolyn Ellis, ei sivunumeroita (e-kirja). New York; Lontoo: Routledge.
- Akagawa, Natsuko, ja Laurajane Smith. 2019. "The Practices and Policies of Safeguarding." Teoksessa *Safeguarding Intangible Heritage*, toimittaneet Natsuko Akagawa ja Laurajane Smith, ei sivunumeroita (e-kirja) Oxon & New York: Routledge.
- Ala-Könni Erkki. 1961. "Kansanmusiikki." Teoksessa *Oma maa: Tietokirja Suomen kodeille*, 453–463. 9.osa; syyskuun 28.päivä. Porvoo: WSOY.
- Anttonen, Pertti. 2005. *Tradition through Modernity: Postmodernism and the Nation-State in Folklore Scholarship*. Studia Fennica Folkloristica 15. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Bailey, Adrian R., Catherine Brace ja David C. Harvey. 2009. "Three Geographers in an Archive: Positions, Predilections and Passing Comment on Transient lives". *Transactions of the Institute of British Geographers* 34(2): 254–269. <https://doi.org/10.1111/j.1475-5661.2008.00334.x>.

- Beardslee, Thomas. 2016. "Whom Does Heritage Empower, and Whom Does It Silence? Intangible Cultural Heritage at the Jemaa El Fnaa, Marrakech". *International Journal of Heritage Studies* 22(2): 89–101. <https://doi.org/10.1080/13527258.2015.1037333>.
- Bochner, Arthur P. ja Carolyn Ellis. 2016. *Evocative Autoethnography: Writing Lives and Telling Stories*. New York; Lontoo: Routledge.
- Cresswell, Tim. 2015. *Place: An Introduction*,. 2nd Edition. West Sussex: Wiley.
- Enqvist, Johanna. 2016. "Suojellut muistot: Arkeologisen perinnön hallinnan kieli, käsitteet ja ideologia". Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://hdl.handle.net/10138/162811>.
- Haapoja, Heidi. 2017. *Ennen saatuja sanoja: Menneisyys, nykyisyys ja kalevalamittainen runolaulu nyk kansanmusiikin kentällä*. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hanhikoski, Terttu. 2011. "Tarinaa Pelimannitalosta." Teoksessa *Kaustislainen tarina-arkku: Tarinoita, historiaa, sanontoja ja runoja Kaustiselta*, toimittaneet Kari Hanhikoski, Terttu Hanhikoski ja Tuulikki Kettu, 203–205. Kaustinen: Eläkeliiton Kaustisen yhdistys ry.
- Harvey, David C. 2001. "Heritage Pasts and Heritage Presents: Temporality, Meaning and the Scope of Heritage Studies". *International Journal of Heritage Studies* 7(4): 319–38. <https://doi.org/10.1080/13581650120105534>.
- Herlin, Ilkka. 1997. "Kustaa Viikuna: Tieteen ja politiikan yhdistäjä". *Tieteessä tapahtuu* 15(7). <https://journal.fi/tt/article/view/58799>.
- Hill, Juniper. 2009. "Rebellious Pedagogy, Ideological Transformation, and Creative Freedom in Finnish Contemporary Folk Music". *Ethnomusicology* 53(1): 86–114.
- Hyttinen, Pertti, Kari Ilmonen ja Ida Forsman. 2020. *Keskipohjalaiset kulttuuriperintöreitit*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.
- Ikäheimo, Janne. 2010. "Kulttuuriperintöpesulan isot pojat ja imaginäärinen uusmuinaisjännös". *Muinaistutkija* 4/2010: 14–21.
- Kalakoski, Iida ja Hannele Kuitunen. 2024. "Buildings as Objects: Competing Values of Built Heritage in Urban Renewal." *Architectural Research in Finland* 8(1): 178–94.
- Karjalainen, Pauli-Tapani. 1999. "Place and Intimate Sensing." *The Thingmount Working Paper Series on the Philosophy of Conservation* 99-03. <https://www.lancaster.ac.uk/users/philosophy/awaymave/onlineResources/place%20and%20intimate%20sensing.pdf>. Luettu 11.12.2025.
- Kettunen, Pauli. 2008. *Globalisaatio ja kansallinen me: Kansallisen katseen historiallinen kritiikki*. Tampere: Vastapaino.
- Kivilaakso, Aura. 2017. Suojelevat sanat: Puu-Käpylän kaavoituskiista esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön asiantuntijaviestinnästä. Akateeminen väitöskirja. *Annales Universitatis Turkuensis* C 435. Turku: Turun yliopisto.
- Kuutma, Kristin. 2009. "Cultural heritage: An Introduction to Entanglements of Knowledge, Politics and Property". *Journal of Ethnology and Folkloristics* 3(2): 5–12.
- Laitinen, Heikki. 1991. "Oma perinne vieraana kulttuurina: 1800-luvun suomalainen kansanmusiikki tutkimuksen kohteena". Teoksessa *Kansanmusiikin tutkimus: Metodologian opas*, toimittanut Pirkko Moisala, 59–85. Helsinki: VAPK-kustannus.
- Light, Duncan ja Steve Watson. 2016. "The Castle Imagined: Emotion and Affect in the Experience of Ruins". Teoksessa *Heritage, Affect and Emotion: Politics, practices and infrastructures*, toimittanut Divya Tolia-Kelly, Emma Waterton, ja Steve Watson, 154–78. London: Routledge.
- Linkola, Hannu. 2015. "Administration, Landscape and Authorized Heritage Discourse – Contextualising the Nationally Valuable Landscape Areas of Finland". *Landscape Research* 40(8): 939–54. <https://doi.org/10.1080/01426397.2015.1074988>.

- Low, Setha. 2016. *Spatializing Culture: The Ethnography of Space and Place*. Lontoo: Routledge.
- Lähdesmäki, Tuuli. 2016. "Politics of Tangibility, Intangibility, and Place in the Making of a European Cultural Heritage in EU Heritage Policy". *International Journal of Heritage Studies* 22(10): 766–80. <https://doi.org/10.1080/13527258.2016.1212386>.
- Lähdesmäki, Tuuli, Satu Kähkönen, Rita Paqvalén ja Johanna Turunen. 2024. "Kulttuuriperinnön merkitykset ja omistajuus liikkeessä". Teoksessa *Kenen kulttuuriperintö? Tunteet, tilat & teot*, toimittaneet Tuuli Lähdesmäki, Satu Kähkönen, Rita Paqvalén ja Johanna Turunen, 11–28. Tampere: Vastapaino.
- Mäkelä, Heidi Henriikka ja Hannu Linkola. 2024. "Nation-space and the Transtemporal Woodlands: The Politics of the Past in the Heritagised Narratives on Forests in 21st Century Finland." Teoksessa *Routledge International Handbook of Heritage and Politics*, toimittaneet Gönül Bozoğlu, Gary Campbell, Laurajane Smith ja Christopher Whitehead, 362–379. Lontoo: Routledge.
- Mäkelä, Matti ja Sulevi Riukulehto. 2016. *Great Ostrobothnian Peasant Houses*. Helsinki: University of Helsinki, Ruralia Institute. <https://doi.org/10.31885/9789515182692>.
- Määttä, Viljo S. 2005. *Kaustisella kivetkin soi: Toimintaa ja tapahtumia festivaalivuosisien varrelta 1968–2002*. Kansanmusiikki-instituutin julkaisuja KIJ 57. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutti.
- Ramnarine, Tina. 2003. *Ilmatar's Inspirations: Nationalism, Globalization, and the Changing Soundscapes of Finnish Folk Music*. Chicago ja Lontoo: The University of Chicago Press.
- Relf, Edward. 1976. *Place and Placelessness*. Lontoo: Pion.
- Ronström, Owe. 2014. "Traditional Music, Heritage Music". Teoksessa *Oxford Handbook of Music Revival*, toimittaneet Caroline Bithell ja Juniper Hill, 43–59. New York: Oxford University Press.
- Saarimäki, Pasi. 2017. *Puhumalla puolelleen: Viljo S. Määttä vaikuttajana ja verkostoitujana*. Kansanmusiikki-instituutin julkaisuja 98. Kaustinen: Kansanmusiikki-instituutti.
- Sivula, Anna. 2013. "Puuvilletehtaasta muistin paikaksi: Teollisen kulttuuriperintöprosessin jäljillä". Teoksessa *Mitä on kulttuuriperintö?*, toimittaneet Outi Tuomi-Nikula, Riina Haanpää ja Aura Kivilaakso, 161–91. Tietolipas 243. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sivula, Anna. 2022. "Turun tuomiokirkko historiografisen operaatioanalyysin kohteena". Teoksessa *Kulttuurihistorian tutkimus: Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*, toimittaneet Rami Mähkä, Marika Ahonen, Niko Heikkilä, Sakari Ollitervo ja Marika Räsänen, 341–56. Cultural History – Kulttuurihistoria 17. Turku: Kulttuurihistorian seura.
- Smith, Laurajane. 2006. *Uses of heritage*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Smith, Laurajane. 2021. *Emotional Heritage: Visitor Engagement at Museums and Heritage Sites*. Lontoo ja New York: Routledge.
- Smith, Laurajane ja Gary Campbell. 2017. "The Tautology of "Intangible Values" and the Misrecognition of Intangible Cultural Heritage". *Heritage & Society* 10(1): 26–44. <https://doi.org/10.1080/2159032X.2017.1423225>.
- Smith, Laurajane, Christopher Whitehead, Gary Campbell ja Gönül Bozoğlu. 2024. "The Politics of Heritage". Teoksessa *The Routledge International Handbook of Heritage and Politics*, toimittaneet Gönül Bozoğlu, Gary Campbell, Laurajane Smith ja Christopher Whitehead, 3–18. Oxon ja New York: Routledge.
- Skrede, Joar ja Herdis Hølleland. 2018. "Uses of Heritage and Beyond: Heritage Studies Viewed Through the Lens of Critical Discourse Analysis and Critical Realism". *Journal of Social Archaeology* 18(1), 77–96. <https://doi.org/10.1177/1469605317749290>.
- Stark, Eija. 2021. "Was Folklore Studies Finlandized? Changing Scholarly Trends in Finnish Folklore Studies in the Cold War." *Cultural Analysis* 19(2): 58–78.

- Till, Karen E. 2004. "Emplacing Memory Through the City: The New Berlin." *Bulletin of the German Historical Institute* 35 (Fall): 73–84.
- Till, Karen E. 2008. "Artistic and Activist Memory-Work: Approaching Place-Based Practice." *Memory Studies* 1(1). <https://doi.org/10.1177/1750698007083893>.
- Valo, Outi. 2022. *Kansanmusiikin keruu ja kansallinen katse: Erkki Ala-Könnin keruutyö toisen tasavallan Suomessa vuosina 1941–1974*. Tampere: Tampereen yliopisto. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-2318-9>.
- Valo, Outi ja Heidi Henriikka Mäkelä. 2025. "Traktorilla Unescoon: Maaseudun representaatiot kaustislaiseen viulunsoittoon liittyvissä audiovisuaalisissa materiaaleissa." Teoksessa *Aineeton kulttuuriperintö: Käsite, käytäntö, politiikka*, toimittaneet Heidi Henriikka Mäkelä ja Outi Valo, 95–133. Tietolipas296. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Valo, Outi ja Heidi Henriikka Mäkelä. Tulossa. "A Fiddle for Everyone? Municipal Level Decision Making and the UNESCO Process in Kaustinen, Finland". Hyväksytty käsikirjoitus.
- Vihma, Antto. 2021. *Nostalgia: teoria ja käytäntö*. Helsinki: Teos.
- Waterton, Emma. 2010. "Branding the Past: The Visual Imagery of England's Heritage." Teoksessa *Culture, Heritage and Representation: Perspectives on Visuality and the Past*, toimittaneet Emma Waterton ja Steve Watson, 155–72. Farnham: Ashgate.
- Waterton, Emma ja Laurajane Smith. 2010. "The Recognition and Misrecognition of Community Heritage." *International Journal of Heritage Studies* 16(1–2): 4–15. <https://doi.org/10.1080/13527250903441671>.
- Wilkinson, Timothy J. ja David C. Harvey. 2017. "Managing the Future of the Past: Images of Exmoor Landscape Heritage." *Landscape Research* 42(8): 862–79. <https://doi.org/10.1080/01426397.2017.1315390>.

FT, MuM, dosentti Heidi Henriikka Mäkelä toimii kansanmusiikin lehtorina Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa ja tutkijana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran tutkimusosastolla. Mäkelä on tutkinut muun muassa kalevalamittaista runolaulua nykyaikaisen kansanmusiikin kontekstissa, aineettoman kulttuuriperinnön luettelointeja Suomessa ja "kalevalaisuuden" erilaisia ilmentymiä nykypäivän yhteiskunnassa.

FT Outi Valo on Kansanmusiikki-instituutin vastaava arkistonhoitaja ja toimi vierailevana tutkijana Musiikkiperinnön moninaisuus Suomessa -hankkeessa (2023–2025, Koneen säätiö).

FT Hannu Linkola on maantieteilijä ja maisemantutkija, joka työskentelee maisemantutkimuksen yliopistonlehtorina Turun yliopistossa. Tutkimuksissaan hän on käsitellyt esimerkiksi suomalaista maisemakuvastoa, maisemahallinnon sommittumia, lähiöiden todellisuuksia ja metsien kulttuuriperinnöllistämistä. Linkola on sivutoiminen musiikki-toimittaja ja tietokirjailija.